

GRUNDER FÖR LÄROPLANEN
OCH FÖR FRISTÅENDE EXAMEN
INOM DEN YRKESINRIKTADE
GRUNDUTBILDNINGEN

GRUNDEXAMEN INOM HANTVERK OCH KONSTINDUSTRI

ARTESAN

UTBILDNINGSPROGRAMMET FÖR
PLANERING OCH TILLVERKNING AV FÖREMÅL

UTBILDNINGSPROGRAMMET FÖR
PLANERING OCH TILLVERKNING AV TEXTIL
OCH BEKLÄDNAD

UTBILDNINGSPROGRAMMET FÖR
MILJÖPLANERING OCH -BYGGANDE

UTBILDNINGSSTYRELSEN 2001

© Utbildningsstyrelsen

Ombrytning: Layout Studio Oy/Marke Eteläaho

ISBN 952-13-1099-5

Hakapaino Oy, Helsingfors 2001

OPETUSHALLITUS
UTBILDNINGSTYRELSEN

Dnr

6 /011/2001

FÖRESKRIFT

Iakttas
som förpliktande

Datum

12.2.2001

Arrangörerna av grundläggande yrkesutbildning
De läroanstalter och vuxenutbildningscenter
som ordnar utbildning inom branschen
Examenskommissionerna för branschen

**YRKESUTBILDNING
GRUNDER FÖR LÄROPLANEN
GRUNDER FÖR FRISTÅENDE EXAMEN**

**Grundexamen inom
hantverk och konstindustri**

Giltighetstid: fr.o.m. 1.8.2001 tills vidare
Bestämmelser som befogenheten att utfärda föreskriften
bygger på:
L 630/1998, 13 § 2 mom, 25 § 2 mom
F 811/1998, 4 § 2 mom, 10 § 5 mom
(F ändr. 1139/99), 12 § 3 mom
L 631/1998, 13 § 2 mom, F 812/1998, 1 § 1 mom
Upphäver föreskrift nr:
30.6.1999 nr 29/011/99
24.2.1995 nr 65/011/95
31.1.1995 nr 40/011/95
Ändrar föreskrift nr:
-

Utbildningsstyrelsen har för grundexamen inom hantverk och konstindustri
fastställt följande grunder för läroplanen och för fristående examen att iakttas
fr.o.m. 1.8.2001.

Utbildningsanordnaren skall göra upp och godkänna en läroplan för
undervisningen med beaktande av vad som bestämts i dessa grunder för
läroplanen och för fristående examen.

Utbildningsanordnaren, examensarrangören och examenskommissionen kan
inte lämna grunderna för läroplanen och för den fristående examen obeaktade
eller avvika från dem.

I det fristående examenssystemet skall prov som utvisar yrkesskickligheten
ordnas som en del av den förberedande utbildningen. Om de uppgifter som
skall antecknas på examensbetygen för fristående examina och om
betygsmodellerna samt om grunderna för uppgörandet av de personliga
studieprogrammen bestäms separat.

Generaldirektör

Jukka Sarjala

Undervisningsråd

Marja Hollo

BILAGA

Informativ bilagedel

INNEHÅLL

DEL I GRUNDER FÖR LÄROPLANEN	7
1 YRKESUTBILDNINGENS SYFTEN OCH MÅL	9
1.1 Den yrkesinriktade grundutbildningen och dess syften	9
1.2 Gemensamma betoningar och för alla branscher gemensam baskompetens	10
1.3 Målen för grundexamen inom hantverk och konstindustri och för utbildningsprogrammen	12
2 UPPBYGGNADEN AV GRUNDEXAMEN INOM HANTVERK OCH KONSTINDUSTRI OCH STUDIERNAS UPPBYGGNAD	14
2.1 Uppbyggnaden av grundexamen inom hantverk och konstindustri	14
2.2 Studiernas uppbyggnad	15
3 MÅLET FÖR STUDIERNA, DET CENTRALA INNEHÅLLET OCH BEDÖMNINGEN	18
3.1 Gemensamma studier – mål, centralt innehåll och bedömning	18
3.1.A Obligatoriska studier	18
3.1.1 Modersmålet	18
3.1.1.1 Modersmålet, svenska	18
3.1.1.2 Modersmålet, finska	20
3.1.1.3 Modersmålet, samiska	20
3.1.1.4 Modersmålet, teckenspråk	22
3.1.1.5 Modersmålet, det egna modersmålet för studerande med ett främmande språk som modersmål	23
3.1.1.6 Modersmålet, svenska/finska som andraspråk	24
3.1.2 Det andra inhemska språket	27
3.1.2.1 Det andra inhemska språket, finska	27
3.1.2.2 Det andra inhemska språket, svenska	29
3.1.3 Ett främmande språk	30
3.1.3.1 Ett främmande språk, A-språk	30
3.1.3.2 Ett främmande språk, B-språk	32
3.1.4 Matematik	33
3.1.5 Fysik och kemi	34
3.1.6 Samhälls-, företags- och arbetslivskunskap	36
3.1.7 Gymnastik och hälsokunskap	37
3.1.8 Konst och kultur	39
3.1.B Valfria studier	40
3.1.9 Valfria tilläggsstudier i de obligatoriska studierna	40
3.1.10 Miljökunskap	40
3.1.11 Informations- och kommunikationsteknik	42
3.1.12 Etik	42
3.1.13 Kulturkännedom	43

3.1.14	Psykologi	45
3.1.15	Företagsverksamhet	47
3.2	Yrkesinriktade studier och inläring i arbetet – mål, centralt innehåll och bedömning	49
3.2.A	Gemensamma yrkesinriktade studier i examen	49
3.2.1	Estetiskt, visuellt och kulturellt kunnande	49
3.2.B	Yrkesinriktade studier differentierade enligt utbildningsprogram	50
	Utbildningsprogrammet för planering och tillverkning av föremål	
3.2.2	Traditionskunnande	50
3.2.3	Föremålsplanering	51
3.2.4	Tillverkningsteknik och händighet	52
3.2.5	Produktplanering och -tillverkning	53
3.2.6	Kundinriktad produkttillverkning	54
	Utbildningsprogrammet för planering och tillverkning av textil och beklädnad	
3.2.7	Kulturtillämpning	55
3.2.8	Textil- och beklädnadsplanering	56
3.2.9	Tillverkningsteknik och händighet	57
3.2.10	Produktplanering och -tillverkning	58
3.2.11	Kundinriktad produkttillverkning	59
	Utbildningsprogrammet för miljöplanering och -byggande	
3.2.12	Tillämpning av yrkesområdets kultur	59
3.2.13	Dokumentering	60
3.2.14	Tekniskt genomförande och händighet	60
3.2.15	Arbetsplanering och förverkligande	61
3.2.16	Kundinriktat genomförande	62
3.2.C	Valfria studier	63
3.2.17	Presentation och utformning av modeller	63
3.2.18	Manuellt arbete och tillverkning	64
3.2.19	Rådgivnings- och serviceverksamhet	65
3.2.20	Tillverkning av traditionella textilier	66
3.2.21	Traditionella arbetssätt	67
3.2.22	Tillverkning av beställningsarbeten	68
3.2.23	Produktutveckling och tillverkning	69
3.2.24	Miljö- och rumskonstruktioner	70
3.2.25	Företagsamhet och tillverkning	71
3.2.26	Företagsamhet och samarbete	72
3.2.27	Övriga valfria studier	73
3.3	Valfria studier – mål, centralt innehåll och bedömning	73
3.4	Mål för studiehandledningen	73
3.5	Lärdomsprovet – mål och bedömning	73
4	BEDÖMNING AV DE STUDERANDE	75
4.1	Syfte och genomförande	75
4.2	Föremål och kriterier för bedömningen	77
4.3	Vitsordsskala och omvandling av vitsord	79

4.4	Yrkesprov	79
4.5	Betyg	79
4.6	Bedömning vid specialundervisning	81
4.7	Bedömning av invandrare	81
5	ÖVRIGA BESTÄMMELSER	82
5.1	Studiehandledning	82
5.2	Inlärnin g i arbetet	83
5.3	Yrkesinriktad specialundervisning	84
5.4	Undervisning för invandrare och olika språk- och kulturgrupper	86
5.5	Läroavtalsutbildning	87
6	LÄROPLANEN	88
	 DEL II GRUNDER FÖR FRISTÅENDE EXAMEN	 91
1	FRISTÅENDE EXAMINA – SYFTE OCH MÅL	93
1.1	Fristående examina	93
1.2	Utbildning som förbereder för fristående examina	93
1.3	Allmänna grunder för bedömningen av olika sätt att påvisa yrkesskicklighet och examensprestationer	94
2	UPPBYGGNADEN AV GRUNDEXAMEN INOM HANTVERK OCH KONSTINDUSTRI	95
2.1	Delar som ingår i examen	95
3	GRUNDEXAMEN INOM HANTVERK OCH KONSTINDUSTRI – KRAVEN PÅ YRKESSKICKLIGHET OCH GRUNDERNA FÖR BEDÖMNING	96
3.1	Kraven på yrkesskicklighet och bedömningen	96
	 BILAGEDEL	 97
	UTGÅNGSPUNKTER VID UPPGÖRANDET AV LÄROPLANSGRUNDER FÖR DEN GRUNDLÄGGANDE YRKESUTBILDNINGEN	97
1	Styrande principer vid uppgörandet av grunderna	97
2	Beskrivning av hantverk och konstindustri och dess värdegrund	102
3	Uppgörandet av en individuell studieplan	103
4	Möjligheterna till fortsatta studier	104

GRUNDEXAMEN INOM HANTVERK OCH KONSTINDUSTRI – GRUNDER FÖR LÄROPLANEN OCH GRUNDER FÖR FRISTÅENDE EXAMEN

En yrkesinriktad grundexamen kan avläggas som grundläggande yrkesutbildning enligt grunderna för läroplanen eller såsom fristående examen enligt grunderna för fristående examen. Del I innehåller föreskriften om läroplansgrunderna och del II föreskriften om grunderna för fristående examen. Bilagedelen innehåller information om vilka utgångspunkterna varit när grunderna utarbetats.

DEL I

GRUNDER FÖR LÄROPLANEN

1

YRKESUTBILDNINGENS SYFTEN OCH MÅL

1.1

DEN YRKESINRIKTADE GRUNDUTBILDNINGEN OCH DESS SYFTEN

Enligt vad som bestäms i lagen om yrkesutbildning (L 630/98, 2 §, 5 §) och i statsrådets beslut (SRB 213/1999) skall den grundläggande yrkesutbildningen ge de studerande vidsträckta basfärdigheter för branschens olika uppgifter samt mera specialiserat kunnande och yrkesskicklighet som förutsätts i arbetslivet inom ett delområde av examen. De studerande kan efter avlagd examen placera sig i arbetslivet, klara av de olika uppgifterna i branschen också när förhållandena förändras samt vidareutveckla sin yrkeskunskap livet igenom. I samarbete med näringslivet och arbetsplatserna bör det säkerställas att utbildningen motsvarar kraven på yrkeskunskap i arbetslivet. Utbildningen skall främja sysselsättningen och möjligheterna till självständig yrkesutövning.

En grundläggande yrkesutbildning i enlighet med dessa grunder motsvarar nivå 3 i EG:s klassificering, enligt EG-medlemsstaternas beslut om betygens jämförbarhet (85/368/EEG) och undervisningsministeriets rekommendation om den finländska yrkesinriktade utbildningens placering (25.3.1998, 55/330/97).

Utbildningen skall sporra de studerande till egna aktiviteter och personlighetsutveckling och stödja beredskapen för fortsatta studier genom att erbjuda mångsidiga, valfria studier. Inom utbildningen bör man skapa en öppen och positiv inlärningsmiljö, där de studerande kan växa till ansvars- och pliktmedvetna medborgare och medarbetare.

I undervisningen skall man ta hänsyn till olikheter i de studerandes inlärningsförmåga och målsättningar samt vid behov utveckla stödåtgärder i samråd med hemmen och med sakkunniga utanför skolan. En positiv individuell utveckling och sund självkänsla skall understödjas.

Utbildningen skall främja demokrati, jämställdhet mellan könen på alla samhällsområden och allmän jämlikhet i arbetslivet och samhället.

1.2

GEMENSAMMA BETONINGAR OCH FÖR ALLA BRANSCHER GEMENSAM BASKOMPETENS

1 GEMENSAMMA BETONINGAR

Utbildningen skall ge färdigheter som ökar den i alla branscher behövliga yrkesbildningen samt medborgarfärdigheter som hjälper de studerande att följa med förändringarna i samhället och i arbetslivet och att verka under nya förhållanden. Utbildningen skall ge de studerande färdigheter i

- internationalism
- främjande av en hållbar utveckling
- utnyttjande av teknologi och informationsteknik
- företagsamhet
- högklassig och kundinriktad verksamhet
- konsumentkunskap
- arbetarskydd och hälsa.

Internationalismen innebär att de studerande klarar sig i en mångkulturell miljö, att de är toleranta och språkkunniga så att de kan delta i studentutbyte och placera sig på den alltmer internationella arbetsmarknaden.

Främjandet av en hållbar utveckling innebär att de studerande känner till den hållbara utvecklingens principer och motiveras att verka för dem i studier och arbete samt såsom medborgare. De känner till och iakttar miljövänliga arbets- och handlingssätt och kan i synnerhet identifiera de vanligaste problemavfallen och hanteringen av dem. De uppskattar naturens mångformighet, förstår den hållbara utvecklingens ekonomiska, sociala och kulturella dimensioner och kan främja dessa värden i sin verksamhet.

Utnyttjandet av teknologi och informationsteknik avser att de studerande har de basfärdigheter som behövs i informationssamhället och förutsättningar att använda data- och kommunikationstekniken mångsidigt i sitt arbete och såsom medborgare. De studerande skall förstå hur den teknologiska utvecklingen påverkar den egna branschen och dess framtid och kunna tillämpa ny teknik i sitt arbete.

Företagsamheten går ut på att de studerande utvecklar sig till initiativrika, pliktmedvetna, driftiga och uppslagsrika arbetstagare och yrkesutövare eller företagare som sätter värde på sitt arbete.

Kvalitativ och kundinriktad verksamhet innebär att de studerande lär sig de kvalitetsstyrningsmetoder som behövs och allmäntast används inom yrkesområdet. De kan beakta kundernas förväntningar och individuella behov och sköta kundservicesituationer av olika slag.

Konsumentkunskapen syftar till att de studerande kan beakta konsumentlagstiftningens bestämmelser och i arbetet och som medborgare agera i enlighet med konsumenternas rättigheter, skyldigheter och ansvar. Både som konsument och i sitt yrkesliv skall de studerande kunna bete sig på sätt som främjar produktionen, sysselsättningen och samhälls-ekonomin.

Arbetarskydd och hälsa går ut på att de studerande känner till föreskrifter och anvisningar om arbetarskydd i sin bransch och iakttar dem. De kan uppskatta och utveckla en trygg, sund och trivsamt arbetsmiljö. De kan identifiera de faror och hälsorisker som förekommer i arbetet och skydda sig mot dem, samt bekämpa riskmomenten. De kan planera en ergonomiskt riktig arbetsmiljö samt dra försorg om sin egen hälsa och upprätthålla sin arbets- och funktionsförmåga.

2 FÖR ALLA BRANSCHER GEMENSAM BASKOMPETENS

Utbildningen skall ha som mål att hos de studerande utveckla följande färdigheter som behövs i alla branscher:

- inlärningsfärdigheter
- problemlösningsförmåga
- interaktions- och kommunikationsfärdigheter
- samarbetsfärdigheter
- etiska och estetiska färdigheter.

Inlärningsfärdigheterna skall utbildningen främja genom att ge de studerande beredskap för livslångt lärande och lust att utveckla sig själva. De bör kunna utvärdera sin egen inläring och sitt kunnande och planera sina studier. De skall lära sig att skaffa, organisera och bedöma kunskap och att tillämpa tidigare inhämtad kunskap i nya situationer.

Problemlösningsförmågan utvecklas genom att de studerande under utbildningen får färdigheter i att handla flexibelt, innovativt och nyskapande i sitt arbete och i problemsituationer.

Interaktions- och kommunikationsfärdigheterna skall främjas i utbildningen så att de studerande kan klara av olika slags interaktiva situationer i arbetslivet. De skall övas i att sköta förhandlingar och i att kommunicera muntligt och skriftligt samt i att använda sig av informationsteknik i samband med utbyte och förmedling av information.

Samarbetsfärdigheterna skall utbildningen utveckla så att de studerande blir vana att agera tillsammans med andra bl.a. i team och att vara flexibla och uppmärksamma i sina människorelationer. De skall kunna identifiera egna och andras känslolägen och beakta dem på ett konstruktivt sätt i sin verksamhet.

Etiska och estetiska färdigheter skall utbildningen främja genom att vänja de studerande vid att hantera och lösa etiska problem, vara medvetna om sina egna värderingar och kulturbetingade skönhetsvärden och beakta dem i sin verksamhet. De studerande bör kunna handla ansvarsfullt och rättsinnet och hålla sig till ingångna överenskommelser. I sitt arbete bör de iaktta yrkesetiken, såsom tystnadsplikt, datasekretess och konsumentskyddsbestämmelser.

1.3 MÅLEN FÖR GRUNDEXAMEN INOM HANTVERK OCH KONSTINDUSTRI OCH FÖR UTBILDNINGSPROGRAMMEN

Grundexamen inom hantverk och konstindustri skall ge de studerande färdigheter för arbete på skilda verksamhetsfält och i mångkulturella arbetsmiljöer. Examen omfattar olika yrkesområden inom arbets-, närings- och kulturlivet, vilka skiljer sig från varandra i fråga om material och/eller specialkunnande, och för vilka utbildning ordnas enligt olika utbildningsprogram. Om de yrkesområden som utbildning ges för beslutar utbildningsanordnarna (se bilagedelen s. 77). Utbildningsprogrammen är tre, ett för planering och tillverkning av föremål, ett för planering och tillverkning av textil och beklädnad samt ett för miljöplanering och -byggande. Studerande som har avlagt grundexamen inom hantverk och konstindustri är initiativrika och kreativa. De kan arbeta som medlemmar av en arbetsgemenskap eller som självständiga yrkesutövare. De kan iaktta arbetstiderna och andra regler som gäller för arbetsgemenskapen. De tar ansvar för sina egna uppgifter och förstår vad deras verksamhet betyder för kvaliteten på servicen och de produkter som de tillverkar.

Utbildningsprogrammet för planering och tillverkning av föremål skall ge de studerande sådana färdigheter, att de kan arbeta med olika tillverknings-, reparations- eller underhålls- samt service- och rådgivningsuppgifter inom sitt yrkesområde, både som utförande arbetstagare och som självständiga yrkesutövare.

De studerande skall kunna framställa till yrkesområdet hörande föremål och produkter från början till slut. De skall både som arbetstagare och som tillverkare som deltar i planeringen av föremålen och produkterna känna till och beakta kulturtraditionen, det estetiska intrycket samt arbetssätten och omsorgsfullheten såsom kvalitetsfaktorer av betydelse för produkternas framgång.

De studerande skall ha den kunskap och skicklighet som yrkesområdets föremåls- och produkttillverkning kräver av hantverkare och yrkesutövare i fråga om både nya och traditionella material, konstruktioner, arbetssätt och redskap samt maskiner och anordningar. De skall

känna till sitt yrkesområde med avseende på arbetarskydd, produktiv tillverkning, kundrelationsarbete och principerna för unikprodukter och serieproduktion. De skall kunna göra upp branschtypiska arbetsplaner och tekniska ritningar. De skall kunna dokumentera och presentera produkterna och de arbetsskeden som hör till tillverkningen. De skall ha reda på bestämmelserna om produktansvar och produktskydd och förstå principerna för hållbar utveckling.

Utbildningsprogrammet för planering och tillverkning av textil och beklädnad skall ge de studerande sådana färdigheter, att de kan arbeta med olika tillverknings-, reparations- eller underhålls- samt service- och rådgivningsuppgifter inom sitt yrkesområde både som anställda och som självständiga yrkesutövare.

De studerande skall känna till branschens kultur- och stilhistoria samt förstå sig på estetiska värden, så att de kan framställa produkter som lämpar sig för ifrågavarande ändamål och behov, är omsorgsfullt utförda och vittnar om stor yrkesskicklighet.

De studerande skall känna till planeringsprocessen i samband med tillverkning. De skall ha den för arbetsuppgifterna väsentliga kunskapen och skickligheten i fråga om branschens nya och traditionella material, arbetssätt, maskiner och anordningar. De skall kunna tolka och göra upp arbetsinstruktioner och ritningar samt dokumentera arbetsrutinerna. De studerande skall kunna tillverka produkterna inom sitt yrkesområde från början till slut, såväl unikexemplar som serietillverkningsprodukter. De skall ha reda på arbetarskyddet i branschen och de skall följa principerna för hållbar utveckling i sin verksamhet.

De studerande skall ha samarbetsförmåga. De skall följa med utvecklingen på sitt yrkesområde och vara beredda att ständigt vidareutveckla sin yrkesskicklighet.

Utbildningsprogrammet för miljöplanering och -byggande skall ge de studerande sådana färdigheter, att de kan arbeta med reparationer, restaurering och nybyggnad inom det yrkeskunskapsområde som de har valt.

De studerande skall i sitt arbete kunna beakta omständigheter som har samband med byggnadsarvet och kulturmiljön. De skall känna till arkitekturens historia och ha sinne för estetiska och kulturhistoriska värden i anslutning till byggda och icke byggda miljöer.

De studerande skall ha den kunskap och skicklighet som krävs av en hantverkare när det gäller nya och traditionella byggnadsmaterial, tekniska lösningar och arbetssätt. De skall känna till planeringsprocessen vid byggande samt momentindelningen och samverkan mellan olika parter på en byggarbetsplats. De skall kunna göra upp enkla arbetsplaner och ritningar och kunna dokumentera arbetsrutinerna. De studerande skall ha reda på de bestämmelser och direktiv som gäller för byggande.

2

UPPBYGGNADEN AV GRUNDEXAMEN INOM HANTVERK OCH KONSTINDUSTRI OCH STUDIERNAS UPPBYGGNAD

2.1 UPPBYGGNADEN AV GRUNDEXAMEN INOM HANTVERK OCH KONSTINDUSTRI

Statsrådet har beslutat om examinas uppbyggnad (SRB 213/1999) och undervisningsministeriet om examinas omfattning, utbildningsprogrammen och examensbenämningarna (1/011/2000). I förordningen om yrkesutbildning (F 811/ 98, 2 §) har stadgats om studiernas omfattning och i lagen om yrkesutbildning (L 630/98, 30 §, 31 §) om tillgodoräknande av studier och studietiden.

2.2

STUDIERNAS UPPBYGGNAD

GRUNDEXAMEN INOM HANTVERK OCH KONSTINDUSTRI		120 SV
GEMENSAMMA STUDIER		20 SV
Obligatoriska studiehelheter 1–8	17 sv	
Valfria studiehelheter 1–15	3 sv	
YRKESINRIKTADE STUDIER		90 SV
I studierna ingår minst 20 sv inlärn timer i arbetet		
GEMENSAMMA YRKESINRIKTADE STUDIER I EXAMEN		10 SV
Studiehelhet 1		
YRKESINRIKTADE STUDIER DIFFERENTIERADE ENLIGT UTBILDNINGSPROGRAM		80 SV
UTBILDNINGSPROGRAMMET FÖR PLANERING OCH TILLVERKNING AV FÖREMÅL		
Obligatoriska studier	50 sv	
Studiehelheter 2–6		
Valfria studier	30 sv	
Studiehelheter 17–27		
UTBILDNINGSPROGRAMMET FÖR PLANERING OCH TILLVERKNING AV TEXTIL OCH BEKLÄDNAD		
Obligatoriska studier	50 sv	
Studiehelheter 7–11		
Valfria studier	30 sv	
Studiehelheter 17–27		
UTBILDNINGSPROGRAMMET FÖR MILJÖPLANERING OCH -BYGGANDE		
Obligatoriska studier	50 sv	
Studiehelheter 12–16		
Valfria studier	30 sv	
Studiehelheter 17–27		
VALFRIA STUDIER		10 SV

I studierna ingår minst 1,5 sv studiehandledning och ett lärdomsprov vars omfattning är minst 2 sv. En studievecka motsvarar en studerandes arbetsinsats på 40 timmar.

STUDIEHELHETER INOM DE GEMENSAMMA STUDIERNAS

	obligatoriska	valfria
1. Modersmålet	4 sv	0–3 sv
2. Det andra inhemska språket	2 sv	0–3 sv
3. Ett främmande språk	2 sv	0–3 sv
4. Matematik	3 sv	0–3 sv
5. Fysik och kemi	2 sv	0–3 sv
6. Samhälls-, företags- och arbetslivskunskap	1 sv	0–3 sv
7. Gymnastik och hälsokunskap	2 sv	
8. Konst och kultur	1 sv	
9. Valfria tilläggsstudier i de obligatoriska studierna, se ovan punkterna 1–8		
10. Miljökunskap		0–3 sv
11. Informations- och kommunikationsteknik		0–3 sv
12. Etik		0–3 sv
13. Kulturkännedom		0–3 sv
14. Psykologi		0–3 sv
15. Företagsverksamhet		0–3 sv
Totalt	17 sv	3 sv

I utbildning med finska som undervisningsspråk är det andra inhemska språkets omfattning en studievecka. De obligatoriska studiernas omfattning är då 16 studieveckor och de valfria studiernas omfattning 4 studieveckor.

Om studerande har ett annat modersmål än finska eller svenska, kan utbildningsanordnaren besluta om fördelningen av studierna i modersmålet och det andra inhemska språket (tot. 6 sv) på ett sätt som avviker från Statsrådets beslut (SRB 213/99, 2 mom.) (se kapitel 5.4).

YRKESINRIKTADE STUDIEHETETER

	obligatoriska	valfria
1. Estetiskt, visuellt och kulturellt kunnande	10 sv	
2. Traditions-kunnande	5 sv	
3. Föremålsplanering	5 sv	
4. Tillverkningsteknik och händighet	20 sv	
5. Produktplanering och -tillverkning	10 sv	
6. Kundinriktad produkt-tillverkning	10 sv	
7. Kulturtillämpning	5 sv	
8. Textil- och beklädnadsplanering	5 sv	
9. Tillverkningsteknik och händighet	20 sv	
10. Produktplanering och -tillverkning	10 sv	
11. Kundinriktad produkt-tillverkning	10 sv	
12. Tillämpning av yrkesområdets kultur	5 sv	
13. Dokumentering	5 sv	
14. Tekniskt genomförande och händighet	20 sv	
15. Arbetsplanering och förverkligande	10 sv	
16. Kundinriktat genomförande	10 sv	
17. Presentation och utformning av modeller		10 sv
18. Manuellt arbete och tillverkning		10 sv
19. Rådgivnings- och serviceverksamhet		10 sv
20. Tillverkning av traditionella textilier		10 sv
21. Traditionella arbetssätt		10 sv
22. Tillverkning av beställningsarbeten		10 sv
23. Produktutveckling och tillverkning		10 sv
24. Miljö- och rumskonstruktioner		10 sv
25. Företagsamhet och tillverkning		10 sv
26. Företagsamhet och samarbete		10 sv
27. Övriga valfria studier		10 sv

VALFRIA STUDIER

Se kapitel 3.3.

3

MÅLET FÖR STUDIerna, DET CENTRALA INNEHÅLLET OCH BEDÖMNINGEN

3.1 GEMENSAMMA STUDIER – MÅL, CENTRALT INNEHÅLL OCH BEDÖMNING

3.1.A Obligatoriska studier

3.1.1 MODERSMÅLET, 4 SV

3.1.1.1 MODERSMÅLET, SVENSKA

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall i olika samarbetssituationer, t.ex. då de arbetar i team, samt inom kundservice, kunna handla och uttrycka sig på det sätt som situationen kräver. De studerande skall förstå de centrala begreppen och kunna urskilja och förstå det väsentliga innehållet i texter som hör till hantverk och konstindustri. De studerande bör ytterligare kunna analysera texter och dra slutsatser av det de läst. De studerande skall kunna använda sig av olika kunskapskällor, både böcker och IT-material, och kunna analysera, tolka, och förhålla sig kritiskt till den information de får samt förmedla den vidare i tal och skrift. De skall också kunna utvärdera sina egna kunskaper i modersmålet och fortlöpande utveckla dem.

De studerande skall kunna delta i och begära ordet i diskussioner inom en studie- eller arbetsgemenskap; aktivt lyssna på andra och uttrycka sina tankar klart och redigt. De skall bidra till att bygga upp en god atmosfär och till att föra diskussionen framåt. De skall kunna vara artiga och flexibla vid verbal och icke-verbal kommunikation och kunna anpassa sitt språkbruk till situationen. De skall även kunna tolka och utnyttja nonverbala kommunikationsmedel och visa tolerans gentemot olika talare och olika sätt att kommunicera.

- ▲ Centralt innehåll:
att lära sig hantera information och utveckla den kommunikativa kompetensen.

De studerande skall kunna använda grundterminologin inom hantverk och konstindustri och inom kundservice. De skall vara så vana vid olika sätt att uttrycka sig, både muntligt och skriftligt, att de kan producera texter inom sitt yrkesområde och inom den arbetsgemenskap de verkar i. De kan t.ex. skriva dokument, rapporter och promemior och den skriftliga delen av lärdomsprovet. De skall klara av muntlig kommunikation som telefonärenden, diskussioner, förhandlingar och möten samt referat och rapporter. De studerande skall veta hur de skall kommunicera vid arbetsintervjuer och kunna utforma de dokument som behövs för detta.

De studerande skall kunna utnyttja facktidskrifter och andra informationskällor inom hantverk och konstindustri. De skall kunna förmedla information, både muntligt och skriftligt till andra så att budskapet är tydligt och klart och språkbehandlingen god. De skall hela tiden utveckla sina kommunikations- och interaktionsfärdigheter och medverka till att utveckla kommunikationen på sin arbetsplats.

▲ **Centralt innehåll:**

att behärska olika språksituationer i arbetslivet.

De studerande skall känna till sina språkliga rötter och förstå språkets och kulturens betydelse för individens identitet och för ett smidigt samarbete mellan personer och intressegrupper i arbetslivet. De skall inse nyttan av litteratur, teater, film och andra medier. De skall kunna analysera och tolka både faktatexter och skönlitterära texter. De skall känna till det svenska språkets ställning i Finland, och skillnaderna mellan dialekt, finlandssvenskt talspråk och det allmänna svenska standardspråket. De skall inse nyttan av att behärska det svenska standardspråket, med tanke på vad arbetslivet kräver. De skall inse värdet av vårt lands tvåspråkiga kultur och betydelsen av flerspråkighet och kulturell mångfald, så att de kan tillämpa dessa insikter i olika kommunikations-situationer, både privat och i arbetslivet.

▲ **Centralt innehåll:**

att förstå språkets och kulturens betydelse.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- förstå att man talar och skriver på olika sätt i olika situationer och kunna variera sitt eget språkbruk enligt situation
- förstå de väsentligaste begreppen och frågorna i texter som berör hantverk och konstindustri och också kunna använda branschspecifika grundbegrepp i sitt eget språkbruk

- klara av att skaffa fram information ur olika källor, med hjälp av handledning och i grupp. De skall känna till de viktigaste tidskrifterna och uppslagsverken i hantverk och konstindustri. De skall kunna utnyttja bibliotekstjänster och modern teknologi då det gäller att söka och förmedla information
- våga och kunna ta ordet i studie- och arbetsgruppsdiskussioner och framföra sina egna tankar och åsikter i diskussionerna
- kunna ta andra i beaktande i diskussionen -åtminstone i någon mån- och vara medvetna om vilken verkan den nonverbala kommunikationen har
- klara av att fylla i formulär som är viktiga i arbetet och att uppgöra rapporter
- kunna presentera sig själv och olika sakfrågor
- kunna fungera sakligt inom kundbetjäning
- kunna finna sådant som intresserar inom litteratur, film eller teater
- kunna arbeta tillsammans med olika människor, också i en mångkulturell arbetsgemenskap
- vara medvetna om hur de kommunicerar, öva sig i att bedöma sina egna kunskaper i modersmålet och kunna ställa upp mål för sin egen utveckling
- känna till det svenska språkets ställning i Finland och inse betydelsen av tvåspråkigheten och den nordiska samhörigheten.

3.1.1.2 MODERSMÅLET, FINSKA

I den finskspråkiga utbildningen är målen och det centrala innehållet (berömlig nivå) identiska med texten i modersmålet för studerande i den svenskspråkiga utbildningen, förutom till den del texten innehåller hänvisningar till finlandssvenskt språkbruk och finlandssvenska förhållanden.

3.1.1.3 MODERSMÅLET, SAMISKA

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall känna till språkets centrala funktion som kulturskapare och -förmedlare. Studerandena skall uppnå en fungerande tvåspråkighet och behärska yrkesspråket i hantverk och konstindustri också på samiska. Studierna skall stärka de studerandes samiska kulturella identitet och utveckla deras språkliga och kognitiva färdigheter.

De studerande skall ha en stark språklig identitet, så att de kan utveckla sina färdigheter i samiska och bevara kontakten till den samiska kulturkretsen. De skall kunna jämföra det samiska språkets och kulturens

karaktäristiska drag med motsvarande i finskan. De studerande skall vara förtrogna med litteratur på samiska och med samisk kulturtradition så att de intresserar sig för samisk litteratur och konst.

▲ **Centralt innehåll:**

att behärska de karaktäristiska dragen i samiska språket och kulturtraditionen.

De studerande skall behärska samiskans struktur och språkriktighet samt olika nyanser i talspråket i olika situationer. De skall kunna jämföra grundstrukturerna i samiskan med släktspråket finska. De skall behärska rättskrivning på samiska och kunna utveckla sin skriftliga förmåga. De studerande skall kunna skriva språkriktiga saktexter, exempelvis informationsmaterial, projektplaner, ansökningar och brev på samiska. De skall utveckla sin skriftliga och muntliga förmåga att uttrycka sig på samiska och skall ställa sig kritiskt till det de läser.

▲ **Centralt innehåll:**

att uttrycka sig skriftligt och muntligt på samiska i olika sammanhang.

De studerande skall kunna kommunicera på samiska i frågor som berör yrket. De skall vara beredda att arbeta inom yrkena i hantverk och konstindustri och att utveckla sitt yrkeskunnande på samiska så att de kan verka i motsvarande yrke inom den samiska kulturkretsen. De studerande skall vara förtrogna med de samiska näringarnas historia och aktuella läge. De skall kunna inhämta fakta genom olika medier och de skall kunna tänka kritiskt.

▲ **Centralt innehåll:**

kännedom om centrala begrepp inom hantverk och konstindustri på samiska.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- känna till vilken betydelse det samiska språket och kulturen har för deras egen identitet
- känna till de centrala drag som utmärker det samiska språket och kulturarvet
- kunna skriva saktexter som hänför sig till yrket och arbetet på samiska
- kunna uttrycka sig muntligt på samiska i olika sammanhang
- behärska yrkets centrala begrepp på samiska så att de kan arbeta med de mest centrala uppgifterna inom hantverk och konstindustri och utveckla sitt professionella kunnande på sitt eget språk.

3.1.1.4 MODERSMÅLET, TECKENSPRÅK

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna uttrycka sig väl på teckenspråk med dess olika skiftningar i olika kommunikationssituationer. De skall kunna jämföra särdragen i tecknade språk och talade språk. De bör inse det egna teckenspråkets särart i förhållande till andra nationella teckenspråk och kunna fungera tillsammans med döva som använder ett främmande språk.

- ▲ **Centralt innehåll:**
att kunna uttrycka sig väl på teckenspråk i olika kommunikationssituationer.

De studerande skall kunna stärka sin språkliga identitet och utveckla sina färdigheter i teckenspråk för att bevara kontakten med dövas och teckenspråksanvändares kulturkrets. De bör kunna utveckla den teckenspråkiga kulturtraditionen. De skall kunna jämföra dövkulturen och det finlandssvenska/finska teckenspråket med den finlandssvenska/finska kulturen och svenska/finska språket.

- ▲ **Centralt innehåll:**
att känna till och utveckla särdragen i teckenspråket och den teckenspråkiga kulturtraditionen.

Studerandena skall kunna fungera på två språk i sitt yrke, dvs. de skall behärska yrkesspråket inom den bransch de studerar även på teckenspråket. De skall kunna kommunicera på teckenspråket i frågor som gäller yrket. De skall kunna utveckla sitt yrkeskunnande på teckenspråket. De studerande skall klara av att skaffa tilläggsinformation om sin yrkesbransch på sitt eget språk och kritiskt analysera informationen.

- ▲ **Centralt innehåll:**
att kommunicera på teckenspråk i frågor som gäller yrket och utveckla sitt yrkeskunnande på teckenspråk.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- kunna uttrycka sig själva i en teckenspråkig omgivning i de vanligaste språkliga sammanhangen
- kunna identifiera de centrala särdragen i teckenspråket och teckenspråkskulturen

- kunna använda de centrala begreppen inom yrket så att de kan fungera i sitt yrke och utveckla sitt yrkeskunnande på sitt eget språk.

3.1.1.5 MODERSMÅLET, DET EGNA MODERSMÅLET FÖR STUDERANDE MED ETT FRÄMMANDE SPRÅK SOM MODERSMÅL

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall uppnå en fungerande tvåspråkighet och behärska fackspråket i sin bransch också på sitt eget modersmål. Studierna skall förstärka de studerandes kulturella identitet och utveckla dem språkligt och kognitivt.

De studerande skall ha en stark språklig identitet som gör det möjligt att bevara banden till den språk- och kulturkrets där de vuxit upp. De bör ha kunskaper om sin egen kultur och sitt eget språk och kunna jämföra deras typiska drag med motsvarande drag i finländsk kultur och språk. De studerande skall bekanta sig med den egna kulturkretsens litteratur och traditioner, så att de kan intressera sig för litteratur och konst på det egna modersspråket.

▲ Centralt innehåll:

kännedom om särdragen i det egna språket och kulturarvet.

De studerande skall känna till sitt eget språks struktur och förstå sig på språkriktighet och olika nyanser i talspråket. De skall också kunna uppfatta grundstrukturerna i sitt eget språk jämfört med svenskan/finskan. De bör aktivt använda sina muntliga och skriftliga färdigheter i modersmålet. De studerande skall känna till modersmålets användningsmöjligheter och variationer inom respektive språkområde, och vänja sig vid att jämföra språkbrukssituationerna i det egna modersmålet med motsvarande i Finland.

▲ Centralt innehåll:

förmåga att uttrycka sig muntligt på det egna modersmålet och såvitt möjligt skriftfärdigheter för olika ändamål.

De studerande skall kunna behandla frågor i hantverk och konstindustri på sitt modersmål. De skall ha beredskap att vid behov utveckla sitt yrkeskunnande på sitt eget modersmål så att de kan verka i motsvarande yrke inom sin egen kulturkrets. De skall kunna inhämta ytterligare kunskap genom olika medier även på sitt eget språk och kritiskt jämföra olika källor.

▲ **Centralt innehåll:**

kännedom om centrala begrepp inom hantverk och konstindustri på det egna modersmålet.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- känna till de väsentligaste dragen i sitt språk och vara förtrogna med sin kulturbakgrund
- kunna uttrycka sig muntligt i de vanligaste kommunikationssituationerna inom den egna kulturkretsen
- behärska yrkets centrala begrepp så att de kan utveckla sitt professionella kunnande på sitt eget språk.

3.1.1.6 MODERSMÅLET, SVENSKA/FINSKA SOM ANDRASPRÅK

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall förstå det väsentliga innehållet i muntlig svensk-/finskspråkig kommunikation och utan möda följa med vad som behandlas, samt delta i arbetet. De skall förstå det väsentliga innehållet i skriftliga läromedel och kunna utnyttja det för att gå framåt i studierna. De bör bekanta sig med litteratur och olika skrivna texter på svenska/finska och såvitt möjligt på sitt modersmål och kunna motta impulser och upplevelser genom dem. De skall vara förtrogna med de allmännaste sätten för ickeverbal kommunikation i den finländska kulturen, uppfatta sociala nyanser och variationer i olika situationer i det svenska/finska språket samt använda sådana språkliga uttryck som passar för olika tillfällen och textarter. De bör kunna delta i socialt umgänge och fritidsaktiviteter och kunna följa med den samhälleliga debatten i tidningar och andra medier när det gäller frågor som angår dem själva och deras yrke.

▲ **Centralt innehåll:**

att uppfatta det väsentliga vid muntlig och skriftlig kommunikation.

De studerande skall kunna använda språket i tal och skrift i vardagliga situationer. De skall känna till de viktigaste, mest betydelsefulla dragen i det svenska/finska uttalssystemet och vara bekanta med intonationen. De skall vänja sig vid att producera skriftligt material av olika slag och kunna formulera sina tankar på svenska/finska även i skrift. De skall våga sig på att avfatta varierande texter, lära sig använda texter som behövs i yrket och klara av att sköta ärenden skriftligt. De studerande skall känna till centrala strukturer i svenskan/finskan och kunna använda

språket frimodigt i tal och skrift. De skall uppfatta betydelsen i komplicerade strukturer med ledning av saksammanhanget. De skall behärska grunderna i det svenska/finska rättstavningsystemet. De skall bli vana vid att urskilja likheter och olikheter mellan sitt modersmål och det svenska/finska språket.

▲ **Centralt innehåll:**

att känna till och använda det svenska/finska språkets fundamentala strukturer och kommunicera begripligt i tal och i skrift.

De studerande skall i tal och skrift kunna använda standardsvenska/-finska. De skall dessutom behärska fackspråk inom hantverk och konstindustri så att de kan delta i utbildningen på ett jämlikt, aktivt och självständigt sätt. De skall kunna utöva yrket samt utveckla sig själva och handla som medlemmar i samhället.

De studerande skall känna till fackspråket och uttryckssätten inom hantverk och konstindustri. De skall förstå både muntliga och skriftliga arbetsinstruktioner och bruksanvisningar inom hantverk och konstindustri liksom också föreskrifter om arbetssäkerheten. De skall muntligt och skriftligt kunna behandla centrala frågor inom yrkesområdet på ett begripligt sätt på svenska/finska och såvitt möjligt också på sitt modersmål. De skall i arbete och i kundservice kunna använda språket enligt situationens krav och veta hur man visar hövlighet i Finland. De skall känna till den finländska arbetskulturens väsentligaste drag och kunna handla i enlighet med dem. De skall kunna vidareutveckla sin yrkesidentitet och yrkesstolthet med hjälp av sina kunskaper i svenska/finska.

▲ **Centralt innehåll:**

ett gott språkbruk inom hantverk och konstindustri.

De studerande skall inse vad modersmålet och tvåspråkigheten innebär, känna sina rötter och sätta värde på sin kultur samt stärka sin självkänsla och sin identitet genom att frimodigt använda sitt modersmål. De skall känna till hur samhället fungerar i Finland och bekanta sig med landets kultur. De bör på svenska/finska bekanta sig med sina samhällsliga rättigheter och skyldigheter. De bör förstå växelverkan mellan olika kulturer och orsakerna till kulturella konflikter och kunna hantera dem på ett konstruktivt sätt. De bör visa respekt och tolerans för olika människor och tänkesätt och ha förmåga att fritt och kritiskt betrakta olika synpunkter.

▲ **Centralt innehåll:**

insikter om betydelsen av språk och kultur samt kulturell växelverkan.

De studerande skall kunna arbeta ansvarsfullt såväl ensamma som i grupp. De skall kunna inhämta kunskap ur olika källor, använda ordböcker och göra anteckningar på egen hand, och de bör kunna begagna sig av material i böcker och datanät för att utveckla sin språkkunskap och avancera i sina studier. De skall träna upp sig i kritiskt tänkande. De skall använda svenska/finska för att tillägna sig ändamålsenliga inlärningsstrategier.

▲ **Centralt innehåll:**

goda inlärningsfärdigheter och beredskap för livslångt lärande.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- förstå det centrala innehållet i talad svenska/finska så att de klarar sig på svenska/finska i vardagliga situationer i arbetet inom hantverk och konstindustri och i studierna
- förstå det centrala innehållet i skriftligt material som hänför sig till studierna, branschen, arbetet och samhället
- känna till de väsentligaste strukturerna i svenskan/finskan och den centrala yrkesterminologin i hantverk och konstindustri, för att kunna uttrycka sig begripligt i tal och skrift i frågor som berör yrket och arbetet
- med handledning klara av skriftliga uppgifter
- kunna be om hjälp vid behov
- med handledning kunna bedöma utvecklingen av sin språkliga förmåga och uppställa mål för dess utveckling
- känna till finländska seder och arbetskultur och förstå orsakerna till kulturella skillnader så att de kan fungera i mångkulturella arbetsgrupper och miljöer
- kunna arbeta självständigt under handledning och i någon mån i grupp söka information ur olika källor
- kunna fungera som medborgare och uttrycka sig på svenska/finska.

3.1.2 DET ANDRA INHEMSKA SPRÅKET, 2/1 SV

3.1.2.1 DET ANDRA INHEMSKA SPRÅKET, FINSKA, 2 SV

Utgående från den lärokurs som börjat i åk 1–6 i grundskolan

Nivån på språkkunskaperna inom den grundläggande yrkesutbildningen motsvarar steg 3–6 i de allmänna språkexamina. Om de studerande har avlagt allmän språkexamen på den nivå som krävs, förutsätts tilläggsprestation i branschens yrkesspråk.

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall frimodigt kunna bemöta, förstå och tilltala finskspråkiga kunder, förmän och arbetskamrater och handla ändamålsenligt på basis av anvisningar, begäran och diskussion i vardagliga arbets- och språksituationer inom hantverk och konstindustri. De studerande skall speciellt förstå tal och text som anknyter till yrket och samtala både direkt och i telefon. Vid behov skall de också kunna kommunicera skriftligen per e-post, fax och brev. De skall förstå och kunna fylla i yrkesspecifika blanketter, räkningar, beställningsformulär och kontrollistor och kunna skriva korta referat och rapporter. De studerande skall förstå kundens avsikt eller önskemål och kunna beskriva ändamålsenliga produkter och tjänster inom hantverk och konstindustri på ett tillfredsställande sätt. De skall också kunna förklara funktioner och möjliga fel, utbyta åsikter och komplimanger och upprätthålla diskussionen. De skall kunna diskutera sina arbetsuppgifter och -praxis också på finska och kunna läsa broschyrer, föreskrifter, anvisningar och meddelanden som har anknytning till hantverk och konstindustri. De studerande skall kunna följa med sin bransch och samhällseliga händelser också i finskspråkiga broschyrer, nätverk, massmedier och yrkespublikationer.

- ▲ **Centralt innehåll:**
att verka i arbetsuppgifter inom hantverk och konstindustri och kunna skaffa information.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- förstå innehållet i korta, enkla, skriftliga och muntliga meddelanden som hänför sig till arbetet och arbetssäkerheten och kunna fungera enligt dem

- förstå och kunna betjäna kunder och sköta arbetsuppgifter på finska i åtminstone de väsentligaste situationerna.
- kunna fylla i en finskspråkig blankett som förekommer allmänt inom branschen
- kunna skriva ett meddelande eller ett kort referat som anknyter till yrket på finska med hjälpmedel.

Utgående från den lärokurs som börjat i åk 7–9 i grundskolan

Nivån på språkkunskaperna inom den grundläggande yrkesutbildningen motsvarar steg 1–3 i de allmänna språkexamina. Om de studerande har avlagt allmän språkexamen på den nivå som krävs, förutsätts tilläggsprestation i branschens yrkesspråk.

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall inse betydelsen av att kunna finska i arbetslivet och i det tvåspråkiga samhället. De skall handla och reagera åtminstone i de mest rutinmässiga uppgifterna på finska. De skall förstå kundens eller samtalspartens ärende eller önskemål, och kunna svara på frågor och be om tilläggsinformation. De studerande skall förstå föreskrifter och kunna läsa finskspråkiga arbetsanvisningar, åtminstone med hjälpmedel. De skall kunna läsa annonstexter, meddelanden och manualer som anknyter till arbetsuppgifterna och i någon mån kunna diskutera med sina finskspråkiga förmän, arbetskamrater och gäster. De studerande skall kunna ta reda på sådana adresser, arbetsredskap, fakta och metoder som behövs ur finskspråkiga källor, samt också våga be om hjälp och ställa frågor på finska. De skall behjälpligt kunna berätta om sig själva, sitt arbete och sina erfarenheter för sina förmän, arbetskamrater och gäster. De studerande skall våga säga sin åsikt på sammanträden också på finska och med hjälpmedel kunna skriva meddelanden, förklaringar och beställningar på finska.

▲ Centralt innehåll:

att kunna betjäna kunder på finska i väsentliga situationer och söka information ur finskspråkiga källor, åtminstone med hjälpmedel.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- kunna bemöta kunden, förmannen och arbetskamraten samt förstå och betjäna dem på finska i några vardagliga situationer

- visa att de förstår huvudpunkterna i en annons eller i en viktig anvisning genom att fungera enligt dem eller genom att förklara vad saken gäller
- kunna skriva meddelanden på finska och med hjälpmedel fylla i en enkel blankett eller kontrollista som anknyter till arbetsuppgifterna.

3.1.2.2 DET ANDRA INHEMSKA SPRÅKET, SVENSKA, 1 SV*)

Nivån på språkkunskaperna inom den grundläggande yrkesutbildningen motsvarar steg 1–3 i de allmänna språkexamina. Om de studerande har avlagt allmän språkexamen på den nivå som krävs, förutsätts tilläggsprestation i branschens yrkesspråk.

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall känna till det svenska språkets och den svenska kulturens betydelse i dagens mångkulturella Finland, och de kan bete sig ändamålsenligt i internordiska sammanhang.

De studerande skall klara av rutinmässiga samtalskontakter i anslutning till det dagliga livet, arbetet, hemlandet och dess kultur, även om de inte alltid själva förmår hålla i gång diskussioner. De skall kunna handla enligt anvisningar, förbud och uppmaningar som gäller arbetet. De skall klara av vanliga kundservicesituationer, både som kunder och inom kundbetjäningen, vid direkt kontakt och i telefon och kan vid behov be om precisering eller förklaring. De skall kunna läsa korta texter som anknyter till bekanta situationer, t.ex. matsedlar, tidtabeller, annonser samt med arbetet sammanhängande säkerhetsföreskrifter och bruksanvisningar. De skall kunna, genom att anlita hjälpmedel, söka fram fakta som behövs i yrket. De skall kunna göra skriftliga anteckningar, anvisningar och beställningslistor i samband med arbetet.

▲ Centralt innehåll:

att kunna verka i arbetsuppgifter inom hantverk och konstindustri och i nordiska sammanhang.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- förstå vardagliga och enkla muntliga uttryck och skriftliga meddelanden som berör dem själva, deras familj och närmiljö

*)

undervisas i finskspråkiga yrkesläroanstalter

- förstå det centrala innehållet i korta och enkla skriftliga och muntliga meddelanden angående arbetet och arbetssäkerheten inom branschen och kunna fungera enligt dem
- klara av att med några ord betjäna kunder i åtminstone centrala arbets-situationer
- klara av att fylla i standardiserade blanketter som används i arbetet.

3.1.3 ETT FRÄMMANDE SPRÅK, 2 SV

I läroplanen har målen och bedömningen för de främmande språken i den grundläggande yrkesinriktade utbildningen differentierats i enlighet med om språket har studerats som A- eller B-språk. Det valda språket kan vara ett alldeles nytt språk för studeranden och då tillämpas målen och bedömningen för B-språket. Med A- och B-språk avses följande:

- A-språk = ett främmande språk som börjar på åk 1–6 i grundskolan (tidigare lågstadiet)
- B-språk = ett främmande språk som börjar på åk 7–9 i grundskolan (tidigare högstadiet).

Nivån på språkkunskaperna inom den grundläggande yrkesutbildningen motsvarar för A-språk steg 2–5 och för B-språk steg 1–3 i de allmänna språkexamina. Om de studerande har avlagt allmän språkexamen på den nivå som krävs, förutsätts tilläggsprestation i branschens yrkesspråk.

3.1.3.1 ETT FRÄMMANDE SPRÅK, A-SPRÅK, 2 SV

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall klara sig väl i vardagliga talsituationer och kunna beskriva händelser, erfarenheter, drömmar, förhoppningar och strävanden samt redogöra för sitt land och sin kultur. De skall förstå det huvudsakliga innehållet i vanligt tal som håller normalt tempo och i personliga brev och meddelanden och vid behov kunna be om förtydligande. De skall kunna delta i diskussioner samt skriva personliga brev och meddelanden om motiv som är bekanta och av personligt intresse och som hänför sig till vardagens liv, t.ex. familjen, fritiden, resor och aktuella frågor.

▲ Centralt innehåll:

att agera som privatperson i en internationell värld.

De studerande skall kunna kommunicera på ett sakligt och artigt sätt vid betjäning av kunder både direkt och per telefon. De skall kunna presentera produkterna och servicen i hantverk och konstindustri och diskutera dem med kunder bland annat genom att besvara de vanligaste frågorna om dem. De studerande skall kunna berätta om sin arbetsplats, sitt arbete och sina arbetsuppgifter, material och arbetsredskap vid samtal med arbetskamrater och besökare som talar det främmande språket. De skall kunna redogöra för normer och seder i den inhemska arbetskulturen, även om arbetssäkerhet och miljöhänsyn, och veta det väsentligaste om motsvarande normer och seder i det land där språket ifråga talas. De skall förstå både skriftliga och muntliga anvisningar som rör arbetet och produkterna, exempelvis fax, e-post och reklam, så att de kan handla ändamålsenligt. De skall kunna ta emot respons om arbetet och produkterna, de skall kunna tillämpa sina kunskaper och färdigheter och motivera nödvändiga lösningar och rättelser.

De studerande skall kunna arbeta i internationella arbetsmiljöer och då kunna fråga efter information som berör arbetet och läsa facklitteratur inom hantverk och konstindustri. Vid behov kan de utnyttja hjälpmedel, också den nyaste teknologin. De skall kunna avfatta enklare sammanhängande texter som berör arbetet, bl.a. beställningar, anvisningar och olika meddelanden.

▲ **Centralt innehåll:**

att kunna agera som arbetstagare i en internationell arbetsgemenskap.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- förstå enklare muntliga och skriftliga meddelanden som anknyter till deras eget liv, och aktivt kunna söka information i t.ex. menyer, tidtabeller och broschyrer
- förstå korta och enkla muntliga och skriftliga meddelanden som anknyter till arbetet och arbetssäkerheten i hantverk och konstindustri och kunna verka i enlighet med dem
- kunna söka information i broschyrer, anvisningar, och kataloger på främmande språk
- kunna berätta om sig själva och sin livssituation och om sina arbetsuppgifter inom hantverk och konstindustri
- kunna skriva enkla personliga meddelanden och fylla i blanketter med personuppgifter samt blanketter som berör arbetet i hantverk och konstindustri.

3.1.3.2 ETT FRÄMMANDE SPRÅK, B-SPRÅK, 2 SV

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna ställa och besvara sådana enkla frågor som gäller dem själva och den omedelbara konkreta omgivningen, om motparten talar långsamt och tydligt. De skall vid behov kunna be om förtydligande. De skall kunna kommunicera både verbalt och ickeverbalt t.ex. när de presenterar sig, gör inköp, skaffar biljetter och söker inkvartering. De skall förstå enkla uttryck och meningar bland annat i anvisningar, annonser och kataloger som hänför sig till välbekanta motiv i privatlivet och arbetslivet. De skall kunna skriva kortfattade enkla personliga meddelanden, som. t.ex. kort och fylla i blanketter av standardtyp som gäller arbetsrelaterade uppgifter och personuppgifter. De skall kunna uppfatta muntliga och skriftliga besked som ansluter sig till arbetet och kunna handla enligt situationens krav, självständigt eller med anlitande av andras hjälp.

▲ Centralt innehåll:

att kunna kommunicera privat och i arbetslivet.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- förstå bekanta ord och uttryck som berör dem själva eller den omedelbara arbetsmiljön
- förstå uttryck, ord och enkla meningar i t.ex. bekanta annonser, kataloger och arbetsanvisningar
- med enkla ord och meningar kunna berätta om sig själva och sitt arbete
- kunna skriva ett kort, enkelt meddelande om vardagliga arbetsuppgifter inom hantverk och konstindustri och kunna fylla i en blankett med personuppgifter.

MATEMATISK-NATURVETENSKAPLIGA STUDIER**3.1.4 MATEMATIK, 3 SV****Mål och centralt innehåll, berömlig nivå**

Studerandena skall i sitt kommande yrke kunna tillämpa matematiken mångsidigt och använda den som ett problemlösningsredskap. De skall behärska de elementära räkneoperationerna, såsom procenträkning och omvandling av enheter, i samband med yrkesrelaterade arbetsuppgifter. De skall kunna bilda bokstavsuttryck för relationer mellan storheter och beskriva arbets- och vardagslivets problem som modeller i form av tabeller, figurer, satser och ekvationer. De skall kunna lösa matematiska problem med hjälp av slutsatser, ekvationer och grafiska representationer. De studerande skall kunna tillämpa geometri i den utsträckning som krävs i hantverk och konstindustri, t.ex. beräkna areor och volymer samt använda skalor.

▲ Centralt innehåll:

att lösa i yrket förekommande matematiska problem genom normala räkneoperationer, tillämpning av matematiska modeller och geometri.

Studerandena skall mångsidigt kunna använda räkneapparater och datorer för att lösa matematiska problem. De skall kunna bedöma resultatens tillförlitlighet, exakthet och meningsfullhet. De skall kunna självständigt samla data och på basis av dem utarbeta statistik, tabeller och diagram som gäller deras bransch. De skall kunna läsa och tolka statistik. De skall behärska den ekonomiska matematik som behövs i vardags- och arbetslivet, bl.a. kostnads-, skatte- och lånekalkyler.

▲ Centralt innehåll:

bedömning av resultatriktighet och uppgörande och tolkning av statistik och tabeller samt ekonomisk matematik.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- kunna räkna de additions-, subtraktions-, multiplikations- och divisionsräkningar som behövs i yrket
- kunna räkna procentandelar och använda enheter rätt
- kunna lösa de vanligaste matematiska problemen i hantverk och konstindustri genom att antingen beskriva problemen eller dra slutsatser om dem med hjälp av ekvationer

- kunna använda räknearrät och dator för att lösa de centrala matematiska uppgifterna i hantverk och konstindustri
- kunna avläsa statistik, tabeller och grafiska framställningar som anknyter till hantverk och konstindustri
- kunna beräkna areor och volymer på de vanligast använda kropparna
- kunna beräkna material- och produktionskostnader för de arbeten som utförs.

3.15 FYSIK OCH KEMI, 2 SV

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna de ur yrkets synvinkel viktigaste lagbundenheterna i fysiken, t.ex. värmeöverföring, luftfuktighet och värmeutvidgning. De skall kunna använda behövliga elapparater tryggt och ekonomiskt. De skall kunna arbeta ergonomiskt och därför känna till den fysik som hänför sig till ergonomi.

- ▲ Centralt innehåll:
de kunskaper i fysik som behövs för att uppnå yrkesskicklighet och upprätthålla arbetsförmågan.

De studerande skall i sitt arbete kunna beakta de med tanke på miljön och yrket centrala kemiska företeelserna och skall därför känna till de vanligaste grundämnenas och föreningarnas egenskaper (t.ex. syre, kväve, väte, kol och oxider av dem, de viktigaste syrorna, baserna, saltarna, kolhydraterna, fetterna och proteinerna). Studerandena skall kunna förvara och använda de substanser som behövs inom hantverk och konstindustri rätt och kunna förstöra dem på behörigt sätt. De studerande kan i sitt arbete beakta substansernas speciella egenskaper så att de inte försätter sin egen och andras säkerhet eller miljösäkerheten i fara. De skall med ledning av beteckningarna på de ämnen och material samt produkter som förekommer inom hantverk och konstindustri kunna identifiera och tolka de faktorer som påverkar hälsan och säkerheten och fungera på det sätt som situationen förutsätter.

- ▲ Centralt innehåll:
att känna till och beakta de inom hantverk och konstindustri centrala kemiska företeelserna samt riktig användning, förvaring och förstöring av de ämnen som används inom hantverk och konstindustri.

De studerande skall i sitt arbete och i sitt privatliv kunna beakta naturens lagbundenheter och verka på sätt som är energibesparande och skonar miljön. De skall kunna beskriva livscykeln för någon produkt som används/tillverkas inom hantverk och konstindustri och därmed förknippad energiomvandling.

▲ **Centralt innehåll:**

livscykel tänkande och därmed förknippad energihushållning.

De studerande skall kunna göra observationer och mätningar rörande centrala fysikaliska och kemiska företeelser inom hantverk och konstindustri. De skall kunna tolka fysikaliska och kemiska mätresultat och dra slutsatser av dem. De skall kunna bedöma mätresultatens tillförlitlighet, exakthet och meningsfullhet. De skall kunna dokumentera erhållna resultat i enlighet med kvalitetskrav inom hantverk och konstindustri och presentera resultaten t.ex. med tabeller och grafiska representationer. De skall självständigt kunna leta fram fakta som behövs i arbetet ur olika källor samt kritiskt granska sådana data och bearbeta dem för praktiska tillämpningar. De skall kunna tillämpa sina kunskaper i fysik och kemi genom att tillägna sig ekonomiska och naturvänliga arbetssätt och tekniker.

▲ **Centralt innehåll:**

experimentellt arbete, bedömning av resultatens riktighet och dokumentering av erhållna resultat.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- kunna förstå de från yrkets synpunkt viktigaste fysikaliska och kemiska företeelser och lagbundenheter som anknyter till de vanligaste arbetsuppgifterna
- kunna arbeta utan att orsaka fara för sig själv, andra eller omgivningen och tryggt och ekonomiskt använda olika apparater såsom elapparater
- kunna förvara och använda i arbetet behövliga kemikalier rätt och förstöra avfallet på behörigt sätt
- kunna identifiera och tolka hälso- och säkerhetsfaktorer med ledning av beteckningarna för de centrala ämnen och material som används/tillverkas inom hantverk och konstindustri och fungera såsom beteckningarna förutsätter
- kunna beskriva livscykeln för någon produkt
- kunna utföra mätningar enligt anvisningar, dokumentera mättningsresultaten och uppgöra en läsbar rapport över resultaten.

HUMANISTISK-SAMHÄLLSVETENSKAPLIGA STUDIER

3.16 SAMHÄLLS-, FÖRETAGS- OCH ARBETSLIVSKUNSKAP, 1 SV

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna verka aktivt inom sin läroanstalt och i miljöer med anknytning till studierna, t.ex. vid andra läroanstalter, inom olika arbetsgemenskaper och utomlands vid utbyte av studerande. De skall veta vilka rättigheter och förpliktelser som gäller för deras egna studier och för deras åldersstadium samt känna till de grundläggande medborgerliga rättigheterna och skyldigheterna, förstå sitt samhällsliga ansvar och handla i enlighet härmed. De skall vara kapabla att fungera som aktiva samhällsmedlemmar. Dessutom skall de veta det väsentligaste om EUs beslutssystem och hur det påverkar medborgarnas aktiviteter.

▲ **Centralt innehåll:**

att verka som grupp- och samhällsmedlem och som EU-medborgare.

De studerande skall kunna sköta sin egen ekonomi och sina ekonomiska förpliktelser, såsom skatterna. De skall inse vad skatterna betyder för finansieringen av samhällets välfärdsservice, och känna till systemen för social trygghet i Finland så att de vid behov kan utnyttja dem. De skall förstå hur hushållens och företagets verksamhet påverkar sysselsättningen och samhällsekonomin så att de främjar dem som konsumenter och inom kundbetjäning. De skall förstå Finlands ställning i relation till andra länder och i sitt handlande ta hänsyn till principerna för hållbar utveckling.

▲ **Centralt innehåll:**

insikt om hushållens och företagets roll i Finlands samhällsekonomi.

De studerande skall aktivt kunna söka sig ut i arbetslivet eller någon medborgerlig verksamhet. De skall sätta värde på sitt yrke och sina färdigheter och kunna presentera dem för arbetsgivare i syfte att få en arbetsplats eller för intressegrupper i syfte att bli företagare. De skall beakta att alla människor har samma medborgerliga rättigheter och skyldigheter. De skall känna till arbetsmarknadens verksamhetsprinciper och funktionssätt och centrala avtalsförfaranden så att de kan ingå arbetsavtal i sin bransch och därvid se till sina rättigheter och sitt ansvar som medlemmar av en arbetsgemenskap. De skall veta vilka rättigheter de har på den internationella arbetsmarknaden och vara i stånd att söka arbete framför allt i EU-länderna.

- ▲ **Centralt innehåll:**
att fungera som medlem i arbetsgemenskapen och enligt arbetsmarknadens tillvägagångssätt.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- kunna verka inom sin läroanstalt och under inlärn timer i arbetet enligt där givna regler
- kunna fungera i enlighet med de rättigheter och förpliktelser som gäller studierna och det egna åldersstadiet
- kunna fungera som samhällsmedlem i enlighet med de grundläggande medborgerliga rättigheterna och skyldigheterna
- under handledning kunna planera sin egen ekonomi och sköta sina ekonomiska förpliktelser
- känna till sina rättigheter och förpliktelser som arbetstagare och kunna söka arbete, ingå arbetsavtal och iakttä vad som där avtalats
- kunna analysera sitt eget beteende som konsument och dess inverkan på sysselsättningen och samhällsekonomin
- under handledning kunna söka information om EU-beslutsfattandet och -arbetsmarknaden.

GYMNASTIK OCH HÄLSOKUNSKAP

3.1.7 GYMNASTIK OCH HÄLSOKUNSKAP, 2 SV

Mål och centralt innehåll för gymnastik, berömlig nivå

De studerande skall besitta de centrala kunskaper och färdigheter som behövs för ett sunt levnadssätt och motionsintresse. De skall kunna uppgöra en personlig motionsplan, följa den och bedöma effekterna av den. De skall idka gymnastik och idrott för att bevara och förbättra sin hälsa och sitt välbefinnande samt sin funktions- och arbetsförmåga. De skall genom sina kunskaper och handlingssätt visa att de förstår sambanden mellan dels motion och hälsa dels hälsa och funktions- och arbetsförmåga och kunna bedöma sin funktions- och arbetsförmåga med olika metoder.

- ▲ **Centralt innehåll:**
uppgörande av motionsprogram samt genomförande och uppföljning av dem.

De studerande skall kunna skaffa sig för hälsan och humöret välgörande upplevelser och erfarenheter av olika motionsformer i olika omgivningar under alla årstider. De skall kunna bedöma sina upplevelser och erfarenheter. De skall vara ansvarskännande och beakta andra vid interaktion. De skall följa överenskommelser och tidtabeller, ta ansvar och hjälpa andra i motions- och andra sammanhang.

▲ **Centralt innehåll:**

idkande av olika motionsformer i olika miljöer.

Mål och centralt innehåll för hälsokunskap, berömlig nivå

De studerande skall genom sitt kunnande och agerande visa att de har förmåga och vilja att främja och bevara hälsan. De skall visa att de inser vilken betydelse den mentala hälsan, människorelationerna och sexualiteten har för funktionsförmågan samt känna till hur tobak och rusmedel inverkar på hälsan. De skall kunna motverka faktorer som sliter på hälsan och främja faktorer som bygger upp den. De skall visa att de inser sambanden mellan motion, näring och hälsa.

De studerande skall känna till sambanden mellan arbete och hälsa och de centrala belastningsfaktorer som förekommer på yrkesområdet samt i samarbete med andra kunna utveckla trygga och sunda arbetsmetoder och en trygg och sund arbetsmiljö.

De studerande skall behärska de vanligaste förstahjälpssituationerna och de ergonomiska kraven i arbetet. De skall kunna utnyttja företagshälsovårdens tjänster och möjligheterna till arbets- och arbetsplatsmotion för att upprätthålla arbetsförmågan.

▲ **Centralt innehåll:**

hälsofrämjande verksamhet i arbetet och på fritiden samt förebyggande av arbetsrelaterade riskfaktorer och olycksfall.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- under handledning kunna göra upp ett personligt motionsprogram och genomföra det
- kunna fungera på ett sätt som främjar hälsan och bedöma sin funktions- och arbetsförmåga med någon metod
- följa överenskommelser och tidtabeller eller komma överens om ändringar och genomföra sin andel i motions- och andra sammanhang
- visa att de är medvetna om seder och vanor som främjar hälsan

- kunna identifiera de centrala belastningsfaktorerna på yrkesområdet och under handledning kunna utveckla sunda arbetsvanor och en sund arbetsmiljö i samarbete med andra
- kunna söka hjälp och handledning för att upprätthålla hälsan samt arbets- och funktionsförmågan.

KONST- OCH FÄRDIGHETSÄMNE

3.1.8 KONST OCH KULTUR, 1 SV

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall engagera sig aktivt i konstnärliga och kulturella aktiviteter och förnya kulturen i sin skolgemenskap t.ex. genom att medverka till att utveckla och upprätthålla skolornas estetiska, visuella och auditiva framtoningar. De skall förstå konstens betydelse i sitt eget liv och känna till dess olika uttrycksformer i ett mångkulturellt samhälle. De skall också kunna inhämta och hantera kunskap som förmedlas via olika medier.

- ▲ Centralt innehåll:
att delta i ortens eller skolgemenskapens konstliv och kulturevenemang.

De studerande skall kunna utnyttja och uppskatta traditionerna inom hantverk och konstindustri. De skall i sin verksamhet kunna ta hänsyn till de värden som har betydelse inom kundernas kulturkrets och veta att konsten tar sig olika uttryck i olika kulturer.

- ▲ Centralt innehåll:
kännedom om och utnyttjande av traditioner inom hantverk och konstindustri.

De studerande skall med hjälp av sina idéer och föreställningar kunna tillverka en konstnärlig produkt och då kunna avancera från kunskapsinhämtande och idéplanering till en färdig produkt. De skall i materialval och arbete tillämpa principerna för ekologisk hållbarhet. De skall kunna bedöma egna och andras arbetsprocesser och resultat samt utnyttja erhållen respons för vidareutveckling av sitt arbete. De studerande skall uppfatta estetiska kvaliteter i sin arbets- och livsmiljö och se hur de påverkar livskvaliteten.

- ▲ Centralt innehåll:
att tillverka en egen produkt samt miljömedvetenhet.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- kunna delta i konstnärliga och kulturella aktiviteter på orten
- under handledning kunna delta i utvecklingen av en trivsamt och fungerande skolgemenskap och arbetsmiljö
- under handledning kunna inhämta information som förmedlas via medier för sina produkter och kunna bedöma den
- i sin verksamhet kunna ta hänsyn till de, ur arbetets eller kundbetjäningens synpunkt, centrala värderingar som har betydelse i kundens kulturkrets
- i sitt arbete kunna ta hänsyn till energiförbrukning och naturresurser bl.a. vid val av material
- under handledning på det sätt som är lämpligast för studerandena själva eller branschen kunna skapa en produkt för hand eller på något annat sätt som uttrycker deras tankar, känslor och föreställningar.

3.1.B Valfria studier

3.1.9 VALFRIA TILLÄGGSSTUDIER I DE OBLIGATORISKA STUDIERN

Som valfria studier kan väljas tilläggsstudier i studierna som beskrivs i punkt 3.1.A. Läroanstalten definierar studiernas mål, centrala innehåll och bedömning.

3.1.10 MILJÖKUNSKAP, 3 SV

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna arbeta för en hållbar utveckling och naturens mångformighet och kunna göra etiskt och ekonomiskt hållbara val både som medborgare och i sitt yrke. De skall inse nödvändigheten av hållbar utveckling och förstå hur människans handlande sammanhänger med miljön och naturens jämvikt, lokalt och globalt. De skall förstå vad utnyttjandet och förädlingen av naturresurser, konsumtion samt hanteringen av avfall och utsläpp har för samband sinsemellan och med naturskyddet och miljövärden.

De studerande skall värdesätta sin omgivning och komma ihåg att människor har rätt till en sund miljö. De skall kunna bedöma hur deras egna aktiviteter och konsumtionsvanor påverkar miljöns tillstånd och försöka ändra på olämpliga konsumtions- och produktionssätt och arbeta aktivt som konsument för att understödja sådan produktutveckling som minskar belastningen på miljön. De skall känna till miljöriskerna inom sin bransch och kunna använda sina kunskaper i miljövård för att minimera dem.

De studerande skall i vardagslivet och på arbetsplatsen vara medvetna om att miljöfrågorna är invecklade och kontroversiella och i sina avgöranden kunna beakta olika synpunkter. De skall vara i stånd att inhämta information om miljön och att bedöma de direkta och indirekta miljöeffekterna av sina egna konsumtionsval.

De studerande skall värdesätta sin livsmiljö och kulturtraditionerna. De skall kunna hålla bostads- och arbetsmiljöer i gott skick, trivsamma, sunda och estetiskt tilltalande. De skall förhålla sig ansvarsfullt till den visuella och auditiva kulturmiljön och det nationella kulturarvet. De skall delta i läroanstaltens verksamhet för hållbar utveckling. De skall kunna medverka till utveckling av sin närmiljö.

- ▲ **Centralt innehåll:**
 bevarande av naturens mångformighet, ekologiskt riktiga
 konsumtionsvanor och aktiviteter som främjar hållbar utveckling.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- med respekt kunna utnyttja det som Finlands natur har att erbjuda t.ex. i form av rekreation
- under handledning kunna träffa hållbara val i yrket och som konsument
- kunna beakta miljöriskerna i samband med arbetet
- kunna handla ansvarsfullt i enskilda situationer och vid behov fråga om råd
- kunna iaktta arbetsplatsens miljöbestämmelser från det egna arbetets synpunkt
- kunna hålla sin skol-, arbets- och boendemiljö ren och städad
- kunna fundera över marknadsmekanismernas effekter på det egna konsumentbeteendet och bedöma sin egen konsumtion med tanke på hållbar utveckling
- under handledning kunna inhämta miljöfakta om yrket i olika källor och tillämpa dem i sitt arbete.

3.1.11 INFORMATIONS- OCH KOMMUNIKATIONSTEKNIK, 3 SV

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall aktivt och ansvarsmedvetet kunna använda informations- och kommunikationstekniska hjälpmedel för anskaffning, hantering, produktion och förmedling av information såväl i arbetet inom sin bransch som i samhällelig verksamhet. De skall kunna hantera datafiler, dvs. söka fram, lagra och kopiera dem samt skicka dem som e-post. De skall kunna använda ordbehandlings-, tabell-, rit- och databasprogram och foga in tabeller och bilder i text. De skall mångsidigt kunna använda den informationstekniska utrustningen också för självständiga studier och utnyttja de möjligheter som informationstekniken ger när det gäller livslångt lärande och samarbete via olika nätverk. De studerande skall kunna använda olika sökfunktioner och kritiskt granska erhållen information samt omarbete den till relevant kunskap, och de skall kunna förmedla information genom att utnyttja olika datakommunikationstjänster.

- ▲ Centralt innehåll:
användningen av informationsteknik, olika informationskällor och datakommunikationsmedel på det egna yrkesområdet och i privatlivet.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- kunna använda åtminstone ett ordbehandlingsprogram
- kunna söka, lagra och kopiera datafiler
- kunna söka relevant information ur t.ex. internet
- kunna använda e-post
- under handledning kunna använda datakommunikationstjänster.

3.1.12 ETIK, 3 SV

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna inhämta information om etiska frågor inom sin egen bransch och bedöma de värderingar och etiska problem som är förbundna med deras eget liv och deras människorelationer, med samhället, miljön, arbetslivet, företagsverksamheten och de olika yrkena. De skall kunna bedöma vad etiska värden, normer, dygder och åskådningar betyder i deras liv och i relationerna människor emellan. De skall kunna diskutera etiska frågor och livsåskådningsfrågor och motivera sina

åsikter. De skall kunna diskutera och hantera etiska problem som angår arbetslivet och hantverk och konstindustri.

▲ **Centralt innehåll:**

att fundera över frågor om etik, livskunskap, yrkesetik och samhällsetik som är förbundna med studerandenas eget liv.

De studerande skall kunna träffa etiskt grundade avgöranden och bedöma deras effekter med tanke på människovärde, rättvisa och hållbar utveckling. De skall både självständigt och i samråd med andra kunna lösa värde- och normkonflikter på etiskt godtagbara sätt, särskilt i frågor som rör arbetslivet och hantverk och konstindustri. De skall agera på ett ansvarsmedvetet och etiskt hållbart sätt i konfliktsituationer och ha intresse för utveckling av den egna branschens värdegrunder och etiska principer.

▲ **Centralt innehåll:**

att lösa värde- och normkonflikter inom hantverk och konstindustri och agera ansvarsmedvetet och etiskt i konfliktsituationer.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- under handledning kunna diskutera värderingar i fråga om sitt eget liv och sina människorelationer samt kring etik och livsåskådning
- kunna motivera sina egna val som baserar sig på värderingar
- i samråd med medlemmar i arbetsgemenskapen kunna lösa värde- och normkonflikter som förekommer inom hantverk och konstindustri på ett etiskt godtagbart sätt
- kunna handla ansvarsfullt och på ett etiskt godtagbart sätt i konfliktsituationer som berör yrket
- under handledning kunna inhämta information om etiska frågor inom branschen.

3.1.13 KULTURKÄNNEDOM, 3 SV

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna fungera med människor från olika kulturer. Hit hör exempelvis sätten att inleda bekantskap, hälsa och ta emot gäster, det fysiska reviret, vad det passar sig att samtala om, männens och kvinnornas olika roller, och både skrivna och oskrivna regler och normer

för klädsel och uppträdande.

▲ **Centralt innehåll:**

uppträdande och klädsel, sätten att bemöta arbetskamrater, kunder och gäster.

De studerande skall inom hantverk och konstindustri kunna identifiera kulturskillnader i arbetsplatsbeteende, i arbetsplatshierarkin och PR-verksamheten och kunna bete sig rätt i normala situationer i arbetet, framför allt i kundservicesammanhang.

▲ **Centralt innehåll:**

flexibelt beteende enligt organisationsmiljö och arbetsuppgift.

De studerande skall för personer från andra kulturer kunna presentera de allmänna dragen i sitt eget lands kultur, t.ex. huvuddragen i dess historia, landets sevärdheter och konst, sportprestationer och underhållning, och noggrannare kunna redogöra för kunnandet, arbetssätten och innovationerna inom den egna branschen.

▲ **Centralt innehåll:**

kännedom om de väsentliga kulturdragen och presentation av dem.

De studerande skall kunna ställa betydande händelser och epoker i hembygdens och landets historia i relation till grannländernas historia och världshistorien. De skall kunna diskutera olika länders tolkningar av historien. De skall kunna jämföra sitt eget lands och Europas centrala kulturströmningar och -påverkare.

▲ **Centralt innehåll:**

kännedom om och jämförelse av huvuddragen i Finlands och grannländernas historia och nuläge.

De studerande skall känna till särdragen inom hantverk och konstindustri i andra länder.

▲ **Centralt innehåll:**

kännedom om särdragen inom hantverk och konstindustri.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- under handledning kunna söka information om skillnader mellan människors vardagliga aktiviteter i Finland och några andra länder
- kunna bemöta också utländska kunder och gäster utan större kulturkonflikter
- kunna berätta om centrala fakta om Finland och sitt arbete för utländska gäster
- kunna söka information och berätta om hantverk och konstindustri i något annat land eller identifiera sådana drag i tjänster och produkter inom hantverk och konstindustri som har sitt ursprung i något annat land
- under handledning kunna söka information om främmande länder och kulturer.

3.1.14 PSYKOLOGI, 3 SV

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall vara medvetna om sitt eget inlärningsbeteende och känna till de grundläggande inlärningsmekanismerna så att de kan utveckla sina inlärningsfärdigheter. De skall kunna förstå och förklara både sitt eget och andra människors agerande i normala arbetssituationer genom att tillämpa psykologiska baskunskaper om varseblivningen, tänkandet, personligheten, känslorna och andra faktorer som reglerar beteendet. De skall med hjälp av sitt psykologiska vetande uppfatta egna och andras känslor och attityder och kunna hantera dem i enlighet med situationens krav. De skall kunna tillämpa psykologiskt kunnande för att utveckla sin självkänedom och sin jagbild.

▲ Centralt innehåll:

att förstå och förklara människors agerande med hjälp av kognitiv psykologi och personlighetspsykologi, att utveckla sina inlärningsfärdigheter och sin självkänedom.

De studerande skall känna till psykologiska faktorer av betydelse för verksamheten inom grupper och team så att de klarar av kundservice och grupparbete. De skall känna till gruppdynamiken på arbetsplatser och kunna samarbeta i olika roller. De bör klara av samarbete med människor av olika slag. De skall kunna identifiera olika ledarstilar och arbetsplatskulturer och handla som dessa förutsätter.

▲ **Centralt innehåll:**

att kunna fungera i människorelationer och växelverkan med andra på arbetsplatsen och att förstå och förklara agerandet med hjälp av social- och organisationspsykologi.

De studerande skall veta vad motivationen betyder för ett målinriktat agerande i och utanför arbetet och med dess hjälp kunna bedöma och förklara sin egen prestation och förbättra sin kapacitet. De skall förstå hur engagemang för arbetet och identifikation med gruppen inverkar på prestationerna och trivseln i arbetet och försöka tillämpa detta vetande i sin egen verksamhet.

▲ **Centralt innehåll:**

motivation, identifikation och engagemang och deras betydelse för egna och andras arbetsprestationer.

De studerande skall känna till de centrala faktorer och regleringsmekanismer som påverkar den psykiska arbets- och funktionsförmågan och aktivt kunna verka för välbefinnandet på arbetsplatsen. De skall vara medvetna om de psykiska faktorer som påverkar orken och stresshanteringen och kunna inverka på dessa så att de orkar bättre. De skall känna till hurdana psykiska problem, kriser och mentala störningar som förekommer och skall vid behov kunna söka sakkunnig hjälp.

▲ **Centralt innehåll:**

att bevara den psykiska arbets- och funktionsförmågan och kunna söka hjälp för psykiska problem.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- känna till de viktigaste inlärningsfaktorerna och under ledning kunna bedöma sitt eget inlärande
- med hjälp av psykologi kunna förklara människors agerande i normala situationer i arbetslivet och sitt eget agerande i och utanför arbetslivet
- kunna tillämpa central psykologisk kunskap i vanlig kundbetjäning och i annan växelverkan på arbetsplatsen
- kunna beakta betydelsen av motivation, identifikation och engagemang för sina egna prestationer
- kunna fundera över sina möjligheter att främja sin psykiska arbets- och funktionsförmåga.

3.1.15 FÖRETAGSVERKSAMHET, 3 SV

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna utveckla och bedöma affärsidéer av skilda slag och välja en produkt som anknyter till deras utbildning samt förverkliga den och skydda den. De skall kunna presentera sin idé visuellt och i skrift samt utforma produkter och tjänster utgående från den. Vid planeringen skall de beakta kravet på hållbar utveckling. De skall kunna uppställa ekonomiska mål för sin affärsidé.

- ▲ Centralt innehåll:
utveckling av affärsidé och produktutveckling.

De studerande skall kunna överväga alternativen för startande av eget företag och hur det eventuella företaget inverkar på arbetskarriär och privatliv. De skall behärska de vanligaste företagsformerna, ansvarsfördelningen i dem och beskattningen av dem och behärska förfarandet när ett företag grundas och veta vilka speciella drag som präglar företag i branschen. De skall kunna uppgöra de handlingar som behövs när man grundar ett företag och vid byte av företagsform.

- ▲ Centralt innehåll:
grundandet av företag.

De studerande skall kunna fungera serviceinriktat i ett företags interna och externa relationer. De skall kunna utgå från faktiska behov vid försäljningsplanering och kundkontakter. De skall kunna agera så att kunderna är belåtna, vilket är förutsättningen för framgång och kontinuitet i all företagsverksamhet. I kundrelationerna skall de kunna beakta företagets produktansvar och konsumenternas rättigheter.

- ▲ Centralt innehåll:
kundservice och försäljning.

De studerande skall kunna gestalta marknadsföringen av produkter eller service i olika skeden. De skall kunna identifiera inre och yttre faktorer av betydelse för marknadsföringen. De skall förstå att söka de rätta målgrupperna för ett företags produkter eller tjänster och att inrikta marknadsföringen på dem. De skall kunna skaffa behövlig information via olika kanaler samt utnyttja statistik- och registerdata för att inhämta fakta. Med ledning av dessa skall de studerande kunna planera marknadsföringen för tilltänkta företag samt fatta beslut om priser, produkter,

tillgänglighet och marknadskommunikation. De skall härvid arbeta kundinriktat och eftersträva varaktiga kundrelationer.

▲ **Centralt innehåll:**
marknadsföring av företag och produkter.

De studerande skall kunna handla i enlighet med etiska värderingar i sin företagsverksamhet. De skall kunna planera omfattningen av det tilltänkta företags verksamhet med hänsyn till de behövliga resurserna och finansieringen av dem. De skall kunna budgetera verksamheten och följa med det ekonomiska utfallet. De skall kunna beräkna intäkter och kostnader, prissätta produkter och tjänster och beakta sambanden mellan rabattförsäljning och lönsamhet. De skall på basis härav kunna uppgöra resultat- och balansräkningar samt analysera behoven av omläggningar i verksamheten. De studerande skall behärska de viktigaste av andra nyckeltal inom hantverk och konstindustri, veta var jämförelsetal erhålls och kunna använda dessa vid verksamhetsplaneringen. De skall kunna risktagning och riskhantering. De skall behärska löneuträckningens principer, känna till lönernas kostnadseffekter och kunna uppgöra med löneutbetalningen förenade anmälningar till skattemyndigheter och försäkringsbolag.

▲ **Centralt innehåll:**
uppföljning av ett företags ekonomi.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- ha initiativförmåga och kunna bedöma sina möjligheter som yrkesutövare
- som medlem i en bekant grupp kunna söka information om små och medelstora företag inom branschen och utveckla affärsidéer i liten skala utgående från egna produkter eller tjänster
- förmå sätta upp ekonomiska mål för sitt företag
- kunna marknadsföra sin produkt eller sina tjänster i närmiljön och betjäna sina kunder
- kunna prissätta produkten eller tjänsten på ett lönsamt sätt och beräkna intäkter och kostnader
- kunna söka information om etiska frågor i företagsverksamheten inom sin egen bransch och under handledning kunna fundera över sin egen verksamhet.

3.2 YRKESINRIKTADE STUDIER OCH INLÄRNING I ARBETET – MÅL, CENTRALT INNEHÅLL OCH BEDÖMNING

3.2.A Gemensamma yrkesinriktade studier i examen

3.2.1 ESTETISKT, VISUELLT OCH KULTURELLT KUNNANDE, 10 SV

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna tillämpa estetiskt och visuellt kunnande i yrkesarbetet. De skall kunna använda färg-, form- och rumskomposition som uttrycksmedel. De skall kunna anknyta effekterna till sina avgöranden om material, uppbyggnad och arbetssätt och till de ekologiska konsekvenserna. De studerande skall kunna föra fram idéer, planer och olika alster åskådligt och klart. De skall kunna framställa temarelaterade estetiska, visuellt fungerande skisser, modeller och dokument samt kunna använda dessa som medel för kommunikation inom yrkesområdet. De skall kunna tillämpa konstnärliga, kreativa och tekniskt betonade uttrycks- och arbetssätt vid planering inom sitt yrkesområde samt som hjälp vid tillverkning, genomförande och marknadsföring.

▲ Centralt innehåll:

estetisk tillämpning av visuella framställningssätt som medel för uttryck och kommunikation.

De studerande skall kunna nyttja vetande om hantverks- och konstindustribranschens kulturhistoria i sitt arbete inom yrkesområdet och skall därför känna till den finska kulturens rötter, de folkliga traditionerna och deras utveckling samt hantverkets och konstindustrins historia och nutid. De studerande skall kunna uppfatta den finska produkt-, miljö- och sedvanekulturen som inslag i internationalismen på hantverkets och formgivningens område. De skall kunna tolka den byggda miljö, de produkter och verk som de ser. De skall kunna identifiera och tidfästa perioder och särdrag i den allmänna konsthistorien. De skall kunna söka fram kulturhistorisk information och använda den för att avfatta kortfattade essäer och dokument.

▲ Centralt innehåll:

hantverkets och konstindustrins historia och kulturarv.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- enligt anvisningar kunna använda grunderna i komposition samt färg- och formlära som hjälp vid planering och i yrkesarbetet
- kunna presentera sina idéer och planer visuellt
- kunna sammanställa temarelaterade dokument enligt anvisningar
- kunna uppfatta och särskilja tidstypiska drag i en produkt med anlitande av källmaterial
- handledda kunna ta fram information om hantverkets och konstindustrins historia och folkliga traditioner.

3.2.B Yrkesinriktade studier differentierade enligt utbildningsprogram

UTBILDNINGSPROGRAMMET FÖR PLANERING OCH TILLVERKNING AV FÖREMÅL

OBLIGATORISKA STUDIER

3.2.2 TRADITIONSKUNNANDE, 5 SV

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall utifrån yrkesområdets historia kunna identifiera produkter och företeelser inom sitt yrkesområde samt tidfästa och placera dem rätt. De skall känna till föremålstillverkningens, hantverkets och den konstindustriella produktionens förgångna och nuläge i Finland. De skall i huvuddrag kunna den kulturhistoria som hör ihop med tillverkningen och användningen av olika produkter och känna till i historien förekommande centrala stilar och betydelsefulla produkter samt deras användning.

De studerande skall kunna använda yrkesområdets traditionella material, konstruktioner och arbetssätt enligt äldre produkters kännetecken. De skall kunna anpassa och utveckla dem för modern framställning vad produkternas kvalitet och anseende beträffar. De skall urskilja olikheter och likheter mellan de gamla och de nutida materialen och arbetsteknikerna. De studerande skall kunna använda sin kulturkunskap så att de kan beakta målgruppen och kulturområdet för de produkter som de arbetar med.

▲ Centralt innehåll:

kännedom om yrkesområdets kulturhistoria och tillämpning av den vid planering och tillverkning av föremål.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- känna till huvuddragen i hantverkets och konstindustrins historiska utveckling inom yrkesområdet
- kunna identifiera för stilriktningarna typiska drag hos föremål och produkter med hjälp av källmaterial
- kunna särskilja yrkesområdets traditionella och moderna material och metoder samt använda dem enligt anvisningar, med beaktande av målgrupp och kulturområde.

3.2.3 FÖREMÅLSPLANERING, 5 SV**Mål och centralt innehåll, berömlig nivå**

De studerande skall som tillverkare kunna samarbeta med kunder och planerare i produktutvecklingens olika skeden och veta hur produktplaneringen i praktiken går till inom yrkesområdet. De skall kunna söka fram och utnyttja källmaterial och sakkunnig information om den formgivning, produktutveckling, tillverkningsteknik, produktionsplanering och handel som hör till yrkesområdet. De skall för olika föremål och produkter kunna välja och anskaffa ändamålsenliga material och förnödenheter.

De studerande skall kunna utnyttja inom yrkesområdet brukliga manuella, mekaniska och datatekniska metoder för att planera, presentera och dokumentera konstruktioner och modeller. De skall kunna använda och göra upp tekniska ritningar, dokument och arbetsinstruktioner för tillverkningen av produkter. De skall kunna framställa miniatyr- och idémodeller. De skall kunna presentera sitt yrkesområde och produkterna i bild samt skriftligt och muntligt. De studerande skall kunna bedöma branschprodukternas egenskaper med tanke på marknadsföringen, kulturen och en hållbar utveckling. De skall kunna jämföra olika produkters estetiska och tekniska nivå och deras ändamålsenlighet.

▲ Centralt innehåll:

arbetssätten vid yrkesområdets produktutvecklings- och tillverkningsprocesser samt samarbete och systematiskt arbete.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- kunna förevisa konstruktioner och modeller till produktidéer med manuella och tekniska metoder
- kunna använda yrkesområdets tekniska ritningar
- efter modell kunna avfatta instruktioner för olika tillverkningskedan
- kunna enligt anvisningar söka upp och anlita källmaterial och expert-information vid planering och tillverkning av produkter
- kunna arbeta som produkttillverkare i samarbete med planerare.

3.2.4 TILLVERKNINGSTEKNIK OCH HÄNDIGHET, 20 SV

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna använda de arbetsmetoder och -redskap samt maskiner och anordningar som är centrala inom yrkesområdet. De skall kunna välja och använda dem så som arbetsuppgifterna samt tillverknings- och produktionssätten i branschen kräver. De skall kunna tillverka en branschtypisk unikprodukt självständigt från början till slut. De studerande skall kunna tillverka produkter efter färdiga modeller, arbetsritningar och olika slags arbetsanvisningar.

De studerande skall kunna serva yrkesområdets arbetsredskap, maskiner och anordningar och hålla dem i brukbart skick. De skall känna till bestämmelserna om arbetarskydd i branschen och kunna handla enligt dem.

De studerande skall kunna använda de för branschen centrala hantverksmetoderna och -redskapen. De skall kunna åstadkomma traditionella sammanfogningar och konstruktioner. Deras arbetsresultat skall präglas av omsorg om detaljerna.

De studerande skall kunna utveckla sin arbetsmiljö och vara systematiska i sin verksamhet. De skall kunna välja, tillämpa och utveckla tillverkningsmetoder så att produkterna kan tillverkas ekonomiskt med hänsyn till kvalitetskraven inom yrkesområdet. De skall kunna arbeta enligt uppställda mål både ensamma och i grupp. De studerande skall kunna utföra tillverkningsarbete som anställda arbetstagare och som självständiga yrkesutövare i sin bransch. De skall kunna utveckla sitt tekniska kunnande och sin manuella skicklighet.

▲ Centralt innehåll:

tekniskt kunnande, arbetssäkerhetskunnande och händighet som krävs vid produkttillverkning inom yrkesområdet.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- kunna använda för tillverkningen centrala arbetsredskap, maskiner och anordningar
- enligt anvisningar kunna tillverka en branschtypisk produkt med hjälp av arbetsritningar
- kunna handla enligt arbetarskyddsbestämmelserna för branschen
- enligt anvisningar kunna använda branschens traditionella arbetsätt, material och konstruktioner vid tillverkning av produkter och utveckling av hantverksskickligheten
- kunna arbeta målinriktat enligt anvisningar såväl ensamma som i grupp.

3.2.5 PRODUKTPLANERING OCH -TILLVERKNING, 10 SV**Mål och centralt innehåll, berömlig nivå**

De studerande skall kunna tillverka en estetiskt fungerande, ändamåls-enlig och marknadsföringsduglig produkt i enlighet med kvalitetskraven. De skall kunna söka fram och använda kunskap och källmaterial om tillverkningen och formgivningen av produkter. De skall kunna tänka ut och utveckla arbetssätt och tillverkningstekniska lösningar. De studerande skall kunna beakta sambandet mellan tillverkning och formgivning och utifrån detta välja lämpliga material, dimensioner och tekniska konstruktioner för produkterna. De skall kunna tillämpa grunderna i form-, färg- och rumskomposition med beaktande av kulturens fordringar. De studerande skall kunna bedöma vad olika lösningsalternativ medför i kostnadseffekter och betydelse för värdesättningen av en produkt.

De studerande skall kunna tillverka branschtypiska produkter med ledning av skisser, tekniska ritningar, modeller och prospektbilder. De skall kunna arbeta på uppdrag av planerare och formgivare. De skall kunna utveckla en hantverksmässigt tillverkad produkt för serietillverkning.

De studerande skall i egenskap av tillverkare kunna delta i produktutvecklingsprocesser och skall därför känna till produktplaneringen, produktionssätten och det ekonomiska tänkandet inom yrkesområdet samt grunderna i fråga om produktansvar och upphovsrätt. De skall kunna bedöma produkter med hänsyn till kvalitet och marknadsföringsutsikter samt principerna för hållbar utveckling.

- ▲ Centralt innehåll:
produkttillverkning som baserar sig på planering.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- enligt anvisningar kunna välja konstruktioner och material som motsvarar bruksändamålet
- kunna biträda planerare vid tillverkningen av produkter
- kunna tillverka en produkt enligt anvisningar baserade på planeringen.

3.2.6 KUNDINRIKTAD PRODUKTILLVERKNING, 10 SV

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall åt kunder kunna tillverka estetiskt högklassiga produkter som passar för användningsändamålet. De skall kunna avtala om kundsammanträffanden. De skall kunna ge och få bakgrundsinformation om en tilltänkt produkt, förhandla om fordringarna och tillverkningen samt komma överens om leveransen. De skall kunna prissätta arbetet. De studerande skall enligt avtal kunna tillverka en produkt för det ändamål, det ställe, den miljö eller den kultur som kunden önskar. De skall kunna planera och följa tidtabellen för tillverkningen.

De studerande skall kunna presentera sina idéer och kommunicera med kunder på normalspråk och på yrkesområdets fackspråk. De skall kunna handla enligt lagen om produktansvarighet. De skall såsom produkttillverkare kunna göra upp anbud och beställningar, anskaffa varor och fakturera för sitt arbete. De studerande skall kunna agera flexibelt i varierande situationer och söka nya lösningsmodeller. De skall för kunder kunna sammanställa information om ifrågavarande produkter och hur de tillverkas.

- ▲ **Centralt innehåll:**
att tillverka en produkt som motsvarar kundens behov.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- kunna tillverka en produkt åt en kund enligt anvisningar
- enligt anvisningar kunna arbeta och kommunicera direkt med kunden
- kunna anskaffa de material och förnödenheter som behövs för tillverkningen
- kunna beräkna materialkostnaderna för den produkt de tillverkar
- kunna arbeta enligt avtalad tidtabell.

UTBILDNINGSPROGRAMMET FÖR PLANERING OCH TILLVERKNING AV TEXTIL OCH BEKLÄDNAD

OBLIGATORISKA STUDIER

3.2.7 KULTURTILLÄMPNING, 5 SV

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna begagna sig av de traditionella hantverksteknikerna och arbetsmetoderna inom sitt yrkesområde. De skall kunna identifiera och tidfästa produkter från olika perioder med deras stilar och tidstypiska drag och skall därför känna till materialens, produkttillverkningens, produkternas och bruksändamålens historia samt branschens stilhistoria och olika modeperioder. De studerande skall kunna systematisera och tillämpa den inhämtade kunskapen så att de vid planering och tillverkning av produkter kan beakta målgruppen och kulturområdet.

De studerande skall kunna följa med utvecklingen på sitt yrkesområde genom att läsa publikationer, delta i viktiga evenemang och stå i växelverkan med andra som verkar inom samma område. De skall känna till hantverkets, konstindustrins och den industriella tillverkningens förgångna- och nuläge i olika länder och de omständigheter som påverkat utvecklingen.

▲ Centralt innehåll:

kännedom om kulturen inom yrkesområdet och tillämpning av den.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- under handledning kunna använda yrkesområdets traditionella hantverkstekniker
- under handledning kunna utnyttja yrkesområdets historia vid planering och tillverkning
- kunna identifiera och tidfästa branschprodukter med hjälp av källmaterial
- kunna iaktta sedvanekulturen inom yrkesområdet enligt anvisningar.

3.2.8 TEXTIL- OCH BEKLÄDNADSPLANERING, 5 SV

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna planera en produkts form och utseende samt den tekniska framställningen av produkten. De skall kunna använda manuella och datatekniska arbetsmetoder och andra hjälpmedel samt kunna välja ändamålsenliga arbetssätt.

De studerande skall kunna använda inom yrkesområdet brukliga planeringssätt och -redskap vid utformningen av idéer, vid produktplaneringen och vid kommunikation och marknadsföring. De skall kunna använda stilisering, illustrationer och tekniska ritningar som uttrycks-sätt och medel för åskådliggörande. De studerande skall kunna presentera sitt yrkesområde, sina produkter och sina planer visuellt, skriftligt och muntligt på ett kvalificerat och allmänt begripligt sätt.

De studerande skall kunna göra iakttagelser i sin omgivning och utnyttja källmaterial. De skall kunna tolka bilder och skisser samt vidareutveckla idéer som kunder fört fram. De skall kunna tyda och uppgöra yrkesrelaterade tekniska ritningar och arbetsinstruktioner. De skall kunna söka och jämföra olika material och konstruktions- och arbetssätt som lämpar sig för en given modell. De studerande skall kunna planera och organisera sitt arbete enligt produktplaneringsprocessen.

▲ **Centralt innehåll:**

att planera och presentera form, utseende och tillverkningssätt för en produkt.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- kunna beskriva produktidéer
- kunna läsa och enligt anvisningar uppgöra arbetsinstruktioner och tekniska ritningar inom yrkesområdet
- enligt anvisningar kunna jämföra för en viss produkt lämpade alternativa material och konstruktions- och arbetssätt
- kunna presentera sitt yrkesområde muntligt samt sin planer och produkter visuellt
- kunna planera sitt eget arbete enligt anvisningar.

3.2.9 TILLVERKNINGSTEKNIK OCH HÄNDIGHET, 20 SV

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall i sitt arbete kunna tillämpa yrkesområdets grundläggande teknik samt dess traditionella och moderna arbetssätt och -metoder. De skall behärska den centrala terminologin och kunskapen. De skall kunna arbeta systematiskt, noggrant och flinkt. De studerande skall kunna planera och beräkna materialåtgången. De skall kunna göra pris- och kvalitetsjämförelser och bedöma vad en produkt borde kosta samt beakta de för prisbildningen relevanta faktorerna vid tillverkning av produkten. De studerande skall kunna prestera arbete av hög klass.

De studerande skall kunna välja, använda och sköta arbetsredskap, maskiner och anordningar på ett ändamålsenligt sätt och vid arbetet använda de rätta arbetsgreppen. De skall inse vad bruket av rätt valda och välfungerande arbetsredskap betyder för ett högklassigt slutresultat. De studerande skall kunna välja ändamålsenliga material för produkterna och skall därför känna till de vanligaste materialen inom textil- och beklädnadsbranschen: deras ursprung, hur de framställs, färgas och efterbehandlas samt hur de används och hur de skall skötas. De studerande skall behärska de enkla metoderna för identifiering av materialen. De skall vid tillverkning kunna beakta de ekologiska effekter som produktion och användning av materialen medför.

De studerande skall kunna följa anvisningarna om arbetssäkerhet i sin arbetsmiljö. De skall inse arbetsplatskulturens och normernas betydelse för arbetsgemenskapens fysiska, psykiska och sociala funktionsförmåga och välfärd samt själva kunna bidra till att främja dessa.

De studerande skall kunna utvärdera tillverkningsprocessen och den färdiga produkten. De skall kunna bedöma hur material, form och konstruktionssätt passar ihop. De skall kunna känna igen god kvalitet.

▲ **Centralt innehåll:**

kompetens som omfattar arbetsprocessen, arbetsmetoderna, arbetsredskapen jämte maskiner och anordningar, materialen, säkerheten i arbetet samt högklassiga resultat.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- kunna arbeta planmässigt
- kunna använda de centrala teknikerna, arbetsmetoderna, redskapen, maskinerna och anordningarna
- kunna handla enligt arbetsplatsens anvisningar om säkerhet i arbetet

- kunna identifiera och sköta de vanligaste materialen inom textil- och beklädnadsbranschen
- kunna beräkna åtgången av material
- kunna utvärdera sitt eget arbete.

3.2.10 PRODUKTPLANERING OCH -TILLVERKNING, 10 SV

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna arbeta självständigt och enligt planerarens uppdrag vid planering av tillverkningen. De skall kunna åstadkomma estetiskt högtstående unika och serietillverkade produkter som är användbara och går att marknadsföra.

De studerande skall kunna bearbeta idéer till färdiga produkter och tillverka dessa med ledning av skisser, tekniska ritningar, bilder och modellexemplar. De skall kunna planera tillverkningen så att materialen, konstruktionerna och arbetssätten är ändamålsenliga, fungerar bra i samverkan och uttrycker produktens idé. De studerande skall kunna motivera sina avgöranden. De skall i sina val kunna handla kundfokuserat och ta hänsyn till produktens användning och estetiska kvalitet, till kostnaderna och till hållbar utveckling.

De studerande skall kunna jämföra unikprodukter och serieframställda produkter med avseende på tillverkning, form och marknadsduglighet. De skall kunna vidareutveckla en unikprodukt för serietillverkning. De skall kunna tillverka modellexemplar och utkast som förklarar produktidéer och skisser samt kunna planlägga arbetsordningen och avfatta tydliga arbetsinstruktioner. De skall kunna planera, organisera och vid behov förbättra arbetssätten i olika skeden av tillverkningen. De studerande skall kunna handla med sinne för ekonomi och lönsamhet. De skall i sitt arbete kunna beakta principerna för produktansvar och upphovsmannarätt.

▲ Centralt innehåll:

tillverkningsplanering samt lönsam tillverkning av unikprodukter och serietillverkningsprodukter.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- kunna välja ändamålsenliga material, konstruktioner och arbetssätt för olika produkter enligt anvisningar
- kunna planera tillverkningen av en produkt enligt anvisningar

- med stöd av anvisningar kunna anpassa en produkt för småskalig serieproduktion
- kunna tillverka en unikprodukt och en serietillverkad produkt enligt tekniska ritningar eller efter modell.

3.2.11 KUNDINRIKTAD PRODUKTILLVERKNING, 10 SV

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå, se 3.2.6.

UTBILDNINGSPROGRAMMET FÖR MILJÖPLANERING OCH -BYGGANDE

OBLIGATORISKA STUDIER

3.2.12 TILLÄMPNING AV YRKESOMRÅDETS KULTUR, 5 SV

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna inhämta kunskap om kulturen inom sitt yrkesområde och kunna observera kulturmiljön i hemlandet såväl som främmande kulturmiljöer. De studerande skall kunna tillämpa inhämtad kunskap i sitt arbete.

De studerande skall i sitt arbete kunna begagna sig av olika traditionella material, metoder och arbetstekniker. De skall kunna uppfatta hur de från yrkesområdets synpunkt centrala tidsperioderna och stilarna står i samband med skedena i byggnadsarvets och kulturmiljöns utveckling.

De studerande skall kunna verka för bevarandet av regionalt och lokalt värdefulla kulturlandskapsområden, konstruktioner i gårds- och trädgårdsmiljöer samt byggnader och inredningar som bör bevaras.

- ▲ **Centralt innehåll:**
att bevara kulturmiljöns värden, använda traditionella arbetssätt, material och metoder samt verka för hållbar utveckling.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- kunna identifiera de centrala perioderna och stilarna
- kunna använda traditionella arbetssätt, metoder och material inom sitt yrkesområde
- enligt anvisningar kunna verka och arbeta i enlighet med byggnadsskydd och landskapsvård så som miljöerna förutsätter.

3.2.13 DOKUMENTERING, 5 SV

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna använda till yrkesområdet hörande arbetsbeskrivningar och olika dokument och känna till deras giltighetsordning. De studerande skall kunna handla enligt branschens centrala bestämmelser och författningar. De skall kunna göra upp arbetsritningar, planer och anvisningar. De skall kunna dokumentera och inventera sitt arbete.

De studerande skall kunna använda de centrala presentations-teknikerna inom yrkesområdet. De skall kunna sammanställa material för åskådlig presentation av sitt arbete i bild och i skriven och talad form. De skall kunna fotografera och videofilma objekt för dokumenteringsändamål. De skall kunna avfatta rapporter och redogörelser på traditionella sätt och med den moderna teknikens medel. De skall kunna utnyttja datanät vid informationssökning och presentation.

▲ **Centralt innehåll:**

verksamhet enligt direktiv och bestämmelser, tolkning och uppgörande av ritningar, kalkylering och dokumentation inom yrkesområdet.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- kunna tolka och använda ritningar och tecken
- kunna uppgöra sedvanliga arbetsritningar och kunna verka enligt dem
- kunna dokumentera och presentera det arbete de utför
- kunna använda datanät för att inhämta information.

3.2.14 TEKNISKT GENOMFÖRANDE OCH HÄNDIGHET, 20 SV

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna använda och hantera naturmaterial och artificiellt framställda material på de sätt som arbetsobjekten förutsätter.

De studerande skall kunna begagna sig av yrkesområdets nutida arbetsteknik och traditionella, på hantverkskunnande baserade arbets-sätt. De skall kunna välja ändamålsenliga arbetsmetoder allt efter byggobjekten och materialen. De skall kunna utveckla sin arbetsmiljö och handla systematiskt och självständigt i enlighet med arbetets krav.

De studerande skall kunna använda och sköta till yrkesområdet hörande maskiner, anordningar och redskap. De skall kunna använda

tekniska system i sitt arbete. De studerande skall kunna arbeta ekonomiskt, säkert och effektivt. De skall kunna handla enligt bestämmelserna om arbetarskydd. De skall kunna bedöma sitt arbete.

▲ **Centralt innehåll:**

ändamålsenlig materialanvändning, behärskan av hantverksmetoder och arbetsteknik, maskiner och anordningar samt effektivt, ekonomiskt och tryggt arbetsutförande.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- kunna använda de viktigaste naturmaterialen och artificiellt framställda materialen
- kunna använda de viktigaste maskinerna och anordningarna
- kunna arbeta enligt anvisningar
- kunna bedöma sitt arbete.

3.2.15 ARBETSPLANERING OCH FÖRVERKLIGANDE, 10 SV

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna använda och välja material och arbetsteknik så att de beaktar den hållbara utvecklingens krav på arbetsställena.

De studerande skall vid bygg- och miljöplaneringsarbete kunna samverka med planerare inom skilda branscher. De skall kunna läsa de handlingar som planerarna utformar, rådgöra om hur arbetet genomförs och verkställa arbetet så att det motsvarar planerna. De studerande skall kunna göra upp arbetsplaner.

De studerande skall kunna begagna sig av traditionella mätmetoder och av modern teknik för mätningar. De skall kunna beräkna bl.a. volymer och arealer samt åtgången av material och arbetsinsatser.

De studerande skall kunna planera och genomföra ett arbete kostnadsmedvetet och i enlighet med kundens behov.

▲ **Centralt innehåll:**

samarbete med planerare, kostnadsmedvetet planerande och genomförande av arbetsprocessen, hållbar utveckling och hög kvalitet.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- kunna arbeta ekonomiskt
- i sitt arbete kunna beakta den hållbara utvecklingen
- kunna uppgöra sedvanliga arbetsplaner och verkställa dem enligt anvisningar.

3.2.16 KUNDINRIKTAT GENOMFÖRANDE, 10 SV

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna förhandla med kunder. De skall kunna ta emot beställningar på arbete. De skall kunna prissätta arbeten samt uppgöra kostnadskalkyl och verkställighetstidtabell. De skall kunna följa en överenskommen tidtabell.

De studerande skall kunna samarbeta med olika intressegrupper. De skall kunna avfatta offerter, beställningar, orderbekräftelser, fakturor och forsedlar. De skall kunna uppgöra och hantera anbudshandlingar i samband med varuansaffningar. De skall kunna sätta upp kontrakt och olika dokument som behövs.

De studerande skall kunna definiera vad beställaren, planerarna, finansören, byggherren, huvudentreprenören, underentreprenörerna, varuleverantörerna och andra involverade intressegrupper har för uppgifter i samband med ett byggprojekt.

- ▲ **Centralt innehåll:**
kundinriktad verksamhet, förhandlings- och servicekunskande, prissättning och uppgörande av tidtabeller samt kontrakt och andra behövliga handlingar.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- kunna agera kundinriktat och definiera kundkategorierna
- kunna ta emot beställningar
- kunna beräkna materialkostnader
- kunna arbeta enligt givna anvisningar
- kunna bedöma sitt arbete.

3.2.C Valfria studier

3.2.17 PRESENTATION OCH UTFORMNING AV MODELLER, 10 SV

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna framställa miniatyrmodeller, idémodeller och prototyper samt andra modeller och bilder till hjälp för planering och presentation av produkter och delprocesser. De skall kunna använda olika tekniker och metoder för att presentera planer och konstruera modeller. De studerande skall vid utformning av modeller kunna använda traditionella arbetssätt och modern teknik.

De studerande skall kunna samverka med yrkesfolk som arbetar med miljö- och byggnadsplanering eller med inredning och formgivning. De skall kunna arbeta flexibelt enligt anvisningar i varierande situationer och utveckla arbetet i samband med ändringar i modellutformningsprocessen. De studerande skall kunna tolka ritningar och arbetsinstruktioner, diskutera dem och lösa praktiska problem vid förverkligandet av planer.

De studerande skall kunna presentera idéer, arbetsskeden och resultat muntligt och visuellt. De skall kunna använda modeller och annan presentationsteknik vid produktpresentation och marknadsföring. De skall i samband med projekt och samarbete kunna handla enligt bestämmelserna om mönsterskydd, upphovsrätt och sekretess och enligt ingångna avtal.

▲ Centralt innehåll:

att presentera produkter eller arbeten med hjälp av modeller och annan lämplig teknik.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- enligt anvisningar kunna arbeta med modellutformning i samverkan med professionella planerare
- enligt anvisningar kunna utnyttja planeringsritningar och arbetsinstruktioner
- enligt anvisningar kunna tillverka en miniatyr-, idé- eller annan teknisk modell för presentation av en produkt eller ett arbete.

3.2.18 MANUELLT ARBETE OCH TILLVERKNING, 10 SV

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna använda och tillämpa sin fackkunskap och utveckla sin manuella skicklighet så att de färdiga produkterna är felfria och lämnar ett genomarbetat slutintryck. De studerande skall kunna uppfatta och bedöma kvalitativa skillnader i händighet och finish. De skall kunna följa med och utvärdera sitt arbete i olika skeden av en arbetsprocess och kunna ta emot konstruktiv kritik från andra.

De studerande skall kunna jämföra olika material, konstruktionssätt och arbetsmetoder och välja sådana som lämpar sig för produkterna. De skall kunna använda maskiner och datateknik ändamålsenligt som komplement till manuellt arbete vid tillverkning av produkter. De skall kunna använda och sköta arbetsredskap, maskiner och anordningar samt utveckla produkttillverkningen och arbetsmetoderna så att arbetet löper raskt och smidigt. De skall kunna arbeta självständigt och motivera sina olika avgöranden.

De studerande skall kunna utveckla sina idéer och produkter och de skall då veta hur unikprodukter och serietillverkade produkter skiljer sig från varandra i fråga om tillverkningsätt och egenskaper. De studerande skall kunna tillverka välfungerande, väldefinierade, estetiskt tilltalande, omsorgsfullt utförda och högklassiga produkter i form av unik-exemplar och i korta serier.

- ▲ Centralt innehåll:
utveckling av produktidéer och produkter och tillverkning av
högklassiga produkter.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- kunna bedöma och utveckla sin produktidé och sin produkt enligt anvisningar
- kunna uppfatta skillnader i kvaliteten på arbetsresultat
- enligt anvisningar kunna utveckla tillverkningens arbetsskeden
- kunna förverkliga de konstruktionssätt och använda de material som valts för ett arbete
- kunna använda de vanligaste maskinerna och anordningarna som komplement till manuellt arbete.

3.2.19 RÅDGIVNINGS- OCH SERVICEVERKSAMHET, 10 SV

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna agera självständigt i interaktiva situationer. De skall kunna sköta kundbetjäningensarbete samt rådgivnings- och/eller informationsuppgifter inom sitt yrkesområde.

De studerande skall kunna betjäna och råda kunder så att det motsvarar kundernas syften och behov. De skall kunna använda fackspråk i tal och i skrift. De skall kunna vägleda kunder i enlighet med uppställda mål och skall därför ha grundläggande insikter i människans utveckling och beteendesätt. De studerande skall kunna leda grupparbete. De skall kunna bedöma andras arbete och arbetsresultat.

De studerande skall med råd och eget exempel kunna visa hur arbeten utförs. De skall kunna begagna olika sätt för kommunikation och åskådliggörande. De skall kunna använda och göra upp skriftliga och visuella arbetsinstruktioner, dokumentera olika arbetsskeden och avfatta produktbeskrivningar och bruksanvisningar. De studerande skall kunna ge råd och anvisningar om arbetssätt, material, konstruktioner och skötsel. De skall kunna motivera sina svar och vid behov leta fram fakta. De skall kunna beakta produktansvaret och konsumentens rättigheter i samband med försäljning, marknadsföring och rådgivning.

De studerande skall som ansvariga gruppmedlemmar kunna främja en god atmosfär inom arbetsgemenskapen och medverka till att gemensamma mål för arbetet uppnås. De skall kunna svara för att arbetsplatsens maskiner, redskap och utrustning hålls i skick, för arbetarskyddet och för att arbetsmiljön hålls snygg och trivsamt.

▲ Centralt innehåll:

att handha rådgivnings- och serviceuppgifter inom yrkesområdet.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- kunna verka som medlemmar i en arbetsgrupp
- enligt anvisningar kunna informera om hur produkter tillverkas och fungerar
- kunna ta fram för yrkesområdet relevant information
- kunna följa muntliga, skriftliga och på området brukliga visuella instruktioner
- kunna avfatta skriftliga arbetsinstruktioner efter modell
- kunna handla enligt de centrala konsumenträttigheterna.

3.2.20 TILLVERKNING AV TRADITIONELLA TEXTILIER, 10 SV

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall efter modell, bild eller arbetsritningar kunna tillverka produkter av den typ som hör till kulturarvet. De skall kunna bevara och tradera kulturarvet och skall därför ur olika källor kunna inhämta kunskap om produkters historia, estetik och material och om arbetsmetoderna och konstruktionssätten.

De studerande skall kunna använda och tillämpa traditionella hantverksmetoder vid tillverkning av produkterna. De skall kunna använda behövliga maskiner och anordningar sakkunnigt, ledigt och med iakttagande av föreskrifterna om säkerhet i arbetet. De skall kunna välja material samt tillverka och efterbehandla sin produkt i enlighet med de kvalitets- och kulturkrav som gäller för originalprodukten.

De studerande skall kunna anskaffa eller utarbета noggranna arbetsritningar och förebilder för en produkt. De skall kunna dokumentera sitt arbete utförligt och självständigt. De studerande skall kunna registrera fakta om material, materialåtgång, tillverkningsmetoder och arbetsrutiner för sammanställning till en arbetsbeskrivning och/eller portfölj.

De studerande skall kunna utvärdera kunskapsinhämtningen och arbetsprocessen samt de produkter de tillverkat. De skall beakta hur resultaten motsvarar modellen och kunna bedöma arbetets kvalitet och estetiska värde.

▲ Centralt innehåll:
tillverkning av produkter som baserar sig på tradition och kultur.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- med stöd av anvisningar kunna jämföra skillnader i traditionella och nya produkter och kunna utnyttja sitt kunnande i praktiken
- enligt anvisningar kunna tillverka och finputs en bestämd produkt med traditionella metoder
- kunna använda behövliga maskiner och anordningar med iakttagande av föreskrifterna om säkerhet i arbetet
- kunna avfatta en arbetsbeskrivning enligt anvisningar
- kunna utvärdera sitt eget arbete.

3.2.21 TRADITIONELLA ARBETSSÄTT, 10 SV

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna tillämpa traditionella arbetssätt och tillverkningsmetoder vid istandsättning, renovering och restaurering av gammalt. De skall kunna använda traditionella material och arbetsredskap så som dessa ursprungligen använts. De studerande skall kunna tillverka och använda inom yrkesområdet allmänt brukade konstruktioner, sammanfogningar samt ytbehandlingsmedel och limämnen. De skall kunna underhålla och utveckla hantverksredskap.

De studerande skall som sakkunniga traditionsförsättare kunna tillämpa gamla metoder när någon bestämd stil det kräver och kunna utveckla metoderna så att de kan tillämpas även i dagens nya situationer, varför de skall känna till yrkesområdets kulturhistoria, museiverksamhet och praxis i samband med skyddade objekt samt kunnandet hos specialisterna på traditionellt arbete. De studerande skall kunna använda traditionella arbetssätt i sådana nutida sammanhang, där objekten och produkterna på så vis kan tillföras mervärde med avseende på tekniken, formgivning, marknadsföringen och kraven på hållbar utveckling.

De studerande skall kunna jämföra traditionella och moderna arbetssätt, material och arbetssituationer så att de kan välja kulturhistoriskt, ekonomiskt eller ekologiskt välmotiverade lösningar i respektive fall. De skall kunna använda moderna hantverksredskap, apparater och anordningar för sina traditionsbundna arbeten. De skall kunna använda sådana nya material, substanser och redskap som underlättar reparations- och restaureringsarbete och som godkänns inom yrkesområdet.

▲ Centralt innehåll:

skicklighet i traditionellt arbete och restaurering.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- kunna använda yrkesområdets centrala traditionella arbetsmetoder, hantverksredskap och material enligt anvisningar
- vid restaureringsarbete enligt anvisningar kunna tillämpa sin kunskap om hur traditionella hantverksmetoder ursprungligen använts
- kunna tillverka och använda yrkesområdets traditionella konstruktioner, sammanfogningar och ytbehandlingsmedel enligt anvisningar.

3.2.22 TILLVERKNING AV BESTÄLLNINGARBETEN, 10 SV

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna tillverka sitt yrkesområdes produkter eller förverkliga dess arbetsplaner i enlighet med givna mål. De skall kunna förhandla med beställare och avtala om arbetsprestationerna och deras olika faser. De studerande skall kunna ge belysande information om tillverkningen, materialen och slutresultatet. De skall kunna arbeta som tillverkare/genomförare såväl underställda en arbetsledning som i egen-skap av självständiga yrkesutövare. De skall kunna fungera både ensamma och i grupp.

De studerande skall kunna utveckla snabbheten i sitt tillverknings-arbete och kunna bedöma arbetsresultaten i förhållande till målsättningarna. De skall i arbetet kunna begagna sig av branschtypiska ritningar, planerares anvisningar och olika riktgivande modeller och skisser. De studerande skall kunna göra iakttagelser av arbetsprocesser och material-åtgång till underlag för prissättning av olika arbeten. De skall kunna använda yrkesområdets sedvanliga arbetsmetoder, maskiner, redskap och anordningar och utveckla lämpliga metoder för sitt arbete. De stude-rande skall kunna utföra beställningsarbete som underleverantörer eller deltillverkare. De skall kunna förverkliga en totalplan eller produkt-helhet enligt principerna för projektarbete, för entreprenad och för unik-produktion.

- ▲ Centralt innehåll:
tillverkning enligt beställning i enlighet med yrkesområdets praxis.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- kunna tillverka en beställd enskild produkt eller utföra ett beställt arbete enligt anvisningar
- kunna följa med arbetsprocesser enligt anvisningar
- kunna agera målinriktat enligt arbetsinstruktioner såväl ensamma som i grupp
- med hjälp av anvisningar kunna arbeta i överensstämmelse med kunders kvalitetskrav.

3.2.23 PRODUKTUTVECKLING OCH TILLVERKNING, 10 SV

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna iaktta och uppfatta behov i miljön. De skall kunna förnya och utveckla produkter och egna produktidéer inom sitt yrkesområde. De skall för produktutvecklingen och -tillverkningen kunna ta fram kunskap samt dokumentera och systematisera den. De studerande skall kunna tänka ut och bedöma alternativa lösningar på formgivnings- och tillverkningsproblem. De skall vid produktutveckling och för åskådliggörande kunna ta till bilduttryck, experimentera med material, konstruktioner och detaljer och använda olika miniatyr- och andra modeller eller prototyper. De studerande skall kunna utveckla och tillverka ändamålsenliga och marknadsföringsdugliga produkter. De skall kunna beakta de krav som estetiken, kulturen och en hållbar utveckling uppställer, så att deras produkter får en individuell prägel eller annat mervärde.

De studerande skall kunna tillverka både unik- och serieprodukter som motsvarar sina syften och är kund- och marknadsanpassade. De skall kunna välja lämpliga arbetssätt, för hantverk och maskinell tillverkning allt efter situationens krav. De skall kunna använda traditionella och moderna material och konstruktioner och därvid ta hänsyn till kulturhistoriska, ekonomiska och ekologiska omständigheter.

De studerande skall kunna presentera och bedöma sina arbetsresultat. De skall kunna söka och ta emot feedback från utomstående. De studerande skall kunna tillämpa olika föreläsningstekniska och visuella sätt att presentera sina produkter.

De studerande skall kunna arbeta självständigt både ensamma och i grupp samt i samverkan med professionella planerare. De skall kunna iaktta produktansvars- och sekretessbestämmelserna i sitt arbete samt utnyttja de möjligheter som upphovsrätt och mönsterskydd innebär. De skall kunna följa med utvecklingen inom sitt yrkesområde i hemlandet och utomlands.

▲ Centralt innehåll:

utveckling av produktidéer, produkter och tillverkningsätt.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- kunna åskådliggöra produktidéer med ritningar eller annan visuell metod

- enligt anvisningar kunna använda material-, konstruktions- och detalj-experiment som hjälpmedel vid produktutveckling
- kunna förnya och utveckla branschtypiska produkter och egna idéer enligt anvisningar
- kunna tillverka modellexemplar enligt anvisningar
- enligt anvisningar kunna genomföra produktutvecklingsfaser med en färdig produktmodell som resultat.

3.2.24 MILJÖ- OCH RUMSKONSTRUKTIONER, 10 SV

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna samverka med olika yrkeskategorier i samband med planering och byggande av en närmiljö eller miljöbyggnadsuppgifter av annat slag. De skall i sitt arbete kunna beakta de estetiska, ergonomiska, praktiska och kulturella kraven i anslutning till inredningar, gårds- och parkkonstruktioner samt större miljöhelheter. De skall kunna förverkliga för bestämda utrymmen och miljöer planerade möbler, inredningar och rumskonstruktioner eller material- och färgsättningsplaner. De studerande skall kunna sköta uppgifter i samband med kulturlandskapsvård, miljöbyggande samt utveckling och förverkligande av olika områdes- och rumshelheter på sätt som är ägnade att bevara regionala och lokala kulturvärden.

De studerande skall som utförande part kunna samarbeta med planerare, arkitekter och konstnärer. I samarbete med lokala intressegrupper och beslutsfattare skall de kunna agera med inriktning på förbättrad trivsamt i miljön.

- ▲ Centralt innehåll:
inredning och byggande av utomhus- och inomhusmiljöer med tonvikt på kulturvärdena.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- kunna handla enligt anvisningar såsom utförare i samarbete med yrkesfolk inom miljöbyggande och -planering
- kunna förverkliga arbetsplaner för miljö- och rumskonstruktioner enligt anvisningar.

3.2.25 FÖRETAGSAMHET OCH TILLVERKNING, 10 SV

Mål och centralt innehåll, berömlig nivå

De studerande skall kunna tillverka konkurrenskraftiga produkter inom sitt yrkesområde. De skall kunna välja en lämplig form för sin produktionsverksamhet och skall därför ha kännedom om småföretagsamhet och industriell tillverkning. De skall kunna följa arbetarskyddsbestämmelserna.

De studerande skall kunna produktifiera sina idéer. De skall kunna analysera en produkts funktionsduglighet och tillverkningen och pris-sättningen av den samt vid behov göra ändringar i produktionen. De studerande skall kunna planera, organisera och genomföra tillverkningen på ett lönsamt sätt och även beakta estetiska och tekniska kvalitetskrav.

De studerande skall kunna bygga upp en verksamhets- och affärsidé utifrån en tilltänkt företagsamhet. De skall kunna beräkna tillverkningskostnader och kunna uppskatta verksamhetens lönsamhet. De skall kunna använda finansierings- och stödformer för företagsverksamheten. De studerande skall kunna utveckla tillverkningstekniken, arbetsmomenten och produktiviteten med sikte på bättre kvalitet och större snabbhet. De skall kunna använda metoder för tillverkning av unikprodukter och för del- och serietillverkning. De skall kunna verka ensamma och som arbetsgruppsmedlemmar, varvid de bör känna till yrkesområdets produktion, samarbetsmodeller, arbetssätt och marknadsföringspraxis.

De studerande skall som mervärden i hantverksföretagandet kunna utnyttja och utveckla specialisering, flexibel service och individualitet. De skall kunna anlita de från företagsverksamhetens synpunkt centrala intressegruppernas tjänster.

▲ Centralt innehåll:
företagsamhet och lönsam tillverkning av produkter.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- enligt anvisningar kunna tillverka säljbara produkter inom sitt eget yrkesområde
- enligt anvisningar kunna välja lämpligt tillverkningssätt för en produkt
- kunna följa arbetarskyddsbestämmelserna
- kunna beräkna kostnaderna för produkttillverkning enligt modell-exempel.

3.2.26 FÖRETAGSAMHET OCH SAMARBETE, 10 SV**Mål och centralt innehåll, berömlig nivå**

De studerande skall som tillverkare och utförare kunna samarbeta med professionella planerare eller annan expertis. De skall kunna sköta underleverans- eller deltillverkningsarbete samt utföra beställningsarbeten åt kunder. De studerande skall vid produkttillverkning och entreprenadarbete kunna arbeta självständigt eller tillsammans med andra. Som hantverkare skall de kunna fungera som underleverantörer, som företagare i nätverk eller projekt.

De studerande skall i sin företagsverksamhet kunna tillverka unik-produkter och korta serier samt kunna sköta underleveranser, entreprenader, kontraktbunden tillverkning och beställningsarbeten. De skall kunna serietillverka produkter helt och hållet själva eller genom att köpa tjänster av en underleverantör. De skall i beställningsskedet kunna bestämma standarden på delar eller service som de köper. De studerande skall kunna iaktta avtalad sekretess. De skall kunna begagna sig av yrkesområdets system för marknadsföring, upphandling och distribution. De skall kunna agera i samverkan med experter på planering, marknadsföring och tillverkning.

De studerande skall kunna vidareplanera och -utveckla en affärsverksamhet med ledning av kraven på produktutveckling, marknadsföring och förnyelse. De skall som företagare kunna uppgöra olika handlingar, kontrakt och dokument om tillverkning, försäljning och marknadsföring. De skall kunna delta i organisationsverksamheten inom sitt yrkesområde och tillämpa kollektivavtal. De skall kunna iaktta praxis i fråga om skydd för immateriell egendom, bl.a. upphovsmannarätt och patentskydd, samt bestämmelserna om produktansvar.

▲ **Centralt innehåll:**
produkttillverkning och samarbete i företagsverksamhet inom det egna yrkesområdet.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- kunna ta fram kunskap om yrkesområdets företagsverksamhet
- enligt anvisningar och efter modell kunna utföra underleverantörs- eller deltillverkningsarbete åt en kund
- kunna uppgöra handlingar gällande en produkt enligt anvisningar
- enligt anvisningar kunna handla i enlighet med de viktigaste bestämmelserna om produktansvar och produktskydd
- kunna fungera i samarbetsgrupper.

3.2.27 ÖVRIGA VALFRIA STUDIER, 10 SV

I läroplanen som godkänns av utbildningsanordnaren kan som valfria studier i de yrkesinriktade studierna ingå också andra än de studiehelheter som nämns i punkterna 3.2.17–3.2.26. Det kan vara frågan om studier i enlighet med arbetslivets regionala och lokala behov, andra studier som fördjupar eller vidgar yrkesstudierna, gemensamma studier eller gymnasiestudier.

3.3 VALFRIA STUDIER – MÅL, CENTRALT INNEHÅLL OCH BEDÖMNING

De studerande skall i sina studier innefatta 10 studieveckor valfria studier för vilka mål, centralt innehåll och bedömning en individuell studieplan skall uppgöras. De valfria studierna kan utgöras av yrkesstudier eller gemensamma studier från det egna utbildningsområdet eller något annat område, studier som förbereder för fortsatta studier eller för avläggande av studentexamen, arbetserfarenhet eller handledda fritidsintressen som främjar de allmänna och yrkesinriktade syftena med utbildningen samt de studerandes personlighetsutveckling.

3.4 MÅL FÖR STUDIEHANDLEDNINGEN

I studierna skall ingå 1,5 studieveckor studiehandledning. Studiehandledningens mål skall vara att den studerande kan fungera inom läroanstaltens gemenskap och kan planera sina studier och engagera sig i dem, dvs. känna till studierna och valfriheten i examen. Studerandena skall kunna följa med sina studieprestationer och be om stöd för planeringen av studierna. De skall kunna skaffa hjälp vid eventuella svårigheter med studierna samt söka arbete eller en studieplats även utomlands.

3.5 LÄRDOMSPROVET – MÅL OCH BEDÖMNING

I studierna ingår ett lärdomsprov, vars omfattning är minst två studieveckor. De studerande skall kunna utarbeta ett lärdomsprov, som kan bestå av en uppgiftshelhet som sammanfattar studierna eller som visar specialkunnande inom ett delområde av examen. Det kan vara frågan om ett skriftligt arbete, ett multimedie- eller hypermediearbete, en utredning, ett projektarbete eller en produkt. Lärdomsprovet skall uppfylla målen i examen.

De studerande skall kunna planera lärdomsprovet i enlighet med eget intresse och egen yrkesinriktning. Då de utarbetar lärdomsprovet skall de kunna arbeta självständigt, logiskt och systematiskt. De skall kunna skaffa fram information som de behöver för lärdomsprovet ur olika källor och förhålla sig kritiskt till den information de får. De skall kunna förena kunnande från olika delområden i examen och använda ändamålsenliga arbetsmetoder. De skall självständigt kunna lösa problem och bedöma hur lärdomsprovet framskrider samt dess resultat. De skall kunna presentera sitt lärdomsprov både visuellt, skriftligt och muntligt.

Bedömning, nöjaktig nivå (1)

De studerande skall

- som sitt lärdomsprov utarbeta en uppgiftshelhet som sammanfattar de grundläggande uppgifterna i branschen eller en uppgiftshelhet ur ett enskilt delområde
- med handledning kunna planera sitt lärdomsprov
- med handledning skaffa information ur de viktigaste källorna
- med handledning kunna välja ändamålsenliga arbetsmetoder för lärdomsprovet
- vid behov kunna be om hjälp för att lösa problem i samband med lärdomsprovet
- kunna bedöma resultatet av lärdomsprovet
- kunna presentera lärdomsprovet.

4

BEDÖMNING AV DE STUDERANDE

4.1 SYFTE OCH GENOMFÖRANDE

1 SYFTET OCH MÅLET MED BEDÖMNINGEN

Utöver vad som bestäms i lagen om yrkesutbildning (L 630/98, 25 §) skall bedömningen förstärka utvecklingen av de studerandes jaguppfattning och tillväxt som yrkesmänniskor. Härvid grundar sig bedömningen på de studerandes självvärdering och på utvärderingssamtal som förs mellan de studerande och lärarna. Vid inlärn timer i arbetet deltar också arbetsplatsutbildarna i utvärderingssamtal.

Bedömningen skall utom att handleda de studerande också ge information om deras kunnande till lärarna och arbetsgivarna samt utgöra underlag för ansökan till fortsatta studier.

2 GENOMFÖRANDE AV BEDÖMNINGEN

Utöver vad som bestäms i förordningen om yrkesutbildning (F 811/98, 10 §, 11 §) skall de studerande bedömas kvalitativt genom att deras kunnande jämförs med målen för respektive studiehelhet och med de bedömningskriterier som är baserade på målen. Strävan att uppnå målen för studiehelheterna skall stödas genom bedömning av olika studieperioder. Vitsorden för studiehelheter bör ges med tonvikt på de studerandes kunnande i slutskedet. De studerandes kunnande skall påvisas. Bedömningsresultaten från olika avsnitt i studierna kan inte mekaniskt räknas ihop, delas eller betonas.

Bedömningsmetoderna skall väljas så att de mäter hur de uppställda målen har nåtts, lämpar sig för de studiemetoder som har använts och stöder de studerandes inlärn timer. Eftersom de studerande kan visa sitt kunnande på olika sätt, skall de också kunna påvisa sitt kunnande på annat sätt än enbart i skrift. Speciellt när det gäller handikapp, sjukdomar och därmed jämförbara lässvårigheter, t.ex. läs- och skrivsvårigheter, måste bedömningsmetoden anpassas efter respektive studerandes problem.

Alla studerande och alla som deltar i bedömningen skall innan studierna inleds informeras om bedömningsprinciperna och deras tillämpning, bl.a. om syften och mål, om vitsordsbildningen, vitsords-

skalan och kravnivåerna, om möjligheterna till omtagning och de villkor som måste uppfyllas för att kunna avancera i studierna, om bedömningen av inlärn timer i arbetet, om korrigering av bedömningen, och bedömningen av tillgodoräknade studier samt om dokumenteringen av vitsord och om innehållet i studiekort och examensbetyg.

3 VITSORDSGIVNING

Utöver bestämmelserna i förordningen om yrkesutbildning (F 811/98, 10 §) gäller att vitsord skall ges för alla studiehelheter som motsvarar läroplansgrunderna, också för de andra valfria studierna som ingår i de yrkesinriktade studierna.

När en studerande har studerat i enlighet med 12 § L 630/98, antecknas för de ifrågavarande studierna i betyget en hänvisning och i nedre kanten: "Genomfört enligt 12 § L 630/98".

Om gemensamma studier tilläggsv is har bedrivits i samband med valfria studier, kan de tas med i bedömningen av de gemensamma studierna. Mängden gemensamma studier överstiger då 20 sv. I anslutning till de valfria studierna nämns studierna med en fotnot: "Fullgjort i samband med de gemensamma studierna".

För de gemensamma studierna (20 sv) som statsrådet beslutat om ges separata vitsord. De gemensamma studier som ingår i de yrkesinriktade studiehelheterna skall bedömas som en del av de yrkesinriktade studiehelheterna. I den studerandes studiekort skall dessa studier specificeras med tanke på tillgodoräknande och fortsatta studier.

En del av en studiehelhet bör kunna godkännas som genomförd eller räknas till godo också utan vitsord. Då måste man försäkra sig om att de studerande kan ges ett vitsord för ifrågavarande studiehelhet i examensbetyget. Lärdomsprov skall bedömas såsom del av de studiehelheter där de ingår. För lärdomsprov skall också ett skilt vitsord ges och det skall antecknas i examensbetyget.

Det kunnande som påvisats under perioderna med inlärn timer i arbetet skall bedömas såsom del av de yrkesinriktade studiehelheter där inlärn timer i arbetet ingår. På examensbetygen antecknas omfattningen av inlärn timer i arbetet men inte vitsorden.

4 TILLGODORÄKNANDE

Utöver bestämmelserna i lagen och förordningen om yrkesutbildning (L 630/98, 30 §, F 811/98, 13 §) gäller att man genom tillgodoräknande av tidigare studier skall undvika överlappningar och förkorta studietiden. Vid övergång från en examen till en annan eller från gymnasium till yrkesutbildning på andra stadiet skall åtminstone de slutförda gemensamma studierna och de valfria studierna räknas till godo.

Sommararbete och tidigare arbetserfarenhet skall räknas till godo, om det kunnande som har förvärvats konstateras motsvara läroplansmålen.

Vid läroanstalten skall man kontrollera att studierna motsvarar läroplanen i fråga om mål och centralt innehåll. Vid behov bör överensstämmelsen påvisas med prov. Tillgodoräknandet skall underlättas genom att utveckla för ändamålet lämpliga bedömningsmetoder.

När de studerandes tidigare studier eller studier som samtidigt bedrivs vid en annan läroanstalt godkänns att kompensera en full studiehelhet skall det givna vitsordet införas i betyget. Skulle vitsordsskalorna vara olika använder man det omvandlingsschema som finns i kapitel 4.3. Namnet på den läroanstalt som givit vitsordet skall noteras i betyget. Om inget vitsord för ifrågavarande studier har givits, bör en bedömning göras.

5 FÖRNYANDE AV STUDIEPRESTATIONER

Beträffande möjlighet att ta om prestationer och höja vitsord gäller vad som sägs i förordningen om yrkesutbildning (F 811/98, 12 §).

6 RÄTTELSE AV BEDÖMNING

Beträffande rättelse av bedömning gäller vad som sägs i förordningen om yrkesutbildning (F 811/98, 15 §).

4.2

FÖREMÅL OCH KITERIER FÖR BEDÖMNINGEN

Föremålen och kriterierna för bedömning skall härledas från de mål som anges i läroplans- och examensgrunderna. Föremålen för bedömningen är de gemensamma betoningarna och den för alla branscher gemensamma baskompetensen, behärskandet av arbetsmetoder, redskap, material och arbetsprocesser samt arbetssäkerheten och den kunskap som ligger till grund för arbetet.

I det följande definieras kunnande på nivåerna nöjaktiga, god och berömlig och på basis av dem fastställer läroanstalterna bedömningskriterierna för studiehelheterna.

Nöjaktiga:

De studerande skall kunna sysselsätta sig inom det yrkesområde som motsvarar examen och sköta uppgifter som motsvarar utbildningsprogrammet, oavsett smärre brister i skickligheten och kunskaperna. De studerande skall kunna använda de vanligaste arbetsmetoderna, arbetsredskapen och materialen och behärska de grundläggande arbetsuppgifterna i hantverk och konstindustri. De studerande skall kunna

fungera i miljöer och situationer de är bekanta med. De skall kunna tillämpa inhämtade färdigheter och för arbetet relevanta kunskaper i inövade, ofta återkommande situationer. De skall under handledning kunna söka fram vetande som gäller arbetet och kunna begripligt återge det muntligt eller skriftligt. De skall kunna utföra de uppgifter de tilldelats och bedöma sig själva och sitt arbete. De studerande skall iaktta arbetstider, säkerhetsföreskrifter och andra anvisningar och överenskommelser samt rådgöra om avsteg från dessa.

Goda:

De studerande skall kunna använda arbetsmetoder, arbetsredskap och material inom hantverk och konstindustri. De kan sköta de centrala uppgifterna i branschen. De studerande skall reda sig i olika slags situationer och grupper och tillämpa sina färdigheter och för arbetet relevanta kunskaper i nya situationer. De skall kunna klassificera, jämföra och organisera inhämtat vetande och bearbeta det så att det är användbart. De studerande skall kunna gestalta sitt arbete som en helhet och också beakta arbetsplatsens speciella behov. De skall tillämpa gällande regler och anvisningar i olika situationer och iaktta föreskrifterna om säkerhet i arbetet. De studerande skall självständigt kunna utföra arbetsuppgifter som de tilldelats och kunna utvärdera sig själva och sitt arbete mångsidigt. De studerande skall kunna bedöma information med avseende på riktighet och tillförlitlighet.

Berömliga:

De studerande skall kunna välja de för sitt arbete bäst lämpade arbetsmetoderna, arbetsredskapen och materialen och använda dem på rätt sätt. De skall kunna utvärdera och vidareutveckla sitt arbetssätt. De skall agera aktivt och konstruktivt i olika situationer och i samverkan med olika grupper. De studerande skall finna nya problemlösningar och klara upp konfliktsituationer. De studerande bör självständigt kunna utföra också andra än förelagda uppgifter. De skall kunna utveckla sitt arbete, sin arbetsmiljö och säkerheten i arbetet samt mångsidigt bedöma sig själva och utveckla sin beredskap att verka under förändrade förhållanden. De studerande skall kunna bedöma inhämtad information vad gäller dess riktighet och tillförlitlighet. De skall kunna klassificera, jämföra och organisera sitt vetande, bearbeta det för användning och dra slutsatser av det. De skall kunna gradera frågor i angelägenhetsordning, göra upp planer och begrunda effekterna av olika alternativ för att kunna välja det lämpligaste i respektive fall. De studerande skall i sin verksamhet kunna beakta arbetsplatsens specialbehov. De skall kunna se sitt arbete som en del av den verksamhet som bedrivs på arbetsplatsen och i hela dess verksamhetsmiljö.

4.3

VITSORDSSKALA OCH OMVANDLING AV VITSORD

1 VITSORDSSKALAN

Beträffande vitsordsskalan gäller vad som bestäms i förordningen om yrkesutbildning (F 811/98, 10 §).

2 OMVANDLING AV VITSORD

De studerande skall bedömas enligt bedömningspraxis vid den läroanstalt där studieprogrammet eller delar av detta genomförs. Om läroanstalternas vitsordsskalor är olika, skall den läroanstalt som tillgodoräknar studierna omvandla vitsorden och avgöra motsvarighetsfrågan till de studerandes fördel. Vitsord bör omvandlas enligt följande:

Gymnasiets vitsordsskala (5–10)		Yrkesläroanstaltens vitsordsskala (1–5)		Skala (1–3)
utmärkta	10	berömliga	5	3
berömliga	9	berömliga	5	3
goda	8	goda	4	2
nöjaktiga	7	goda	3	2
försvarlige	6	nöjaktiga	2	1
hjälpige	5	nöjaktiga	1	1

4.4

YRKESPROV

Om yrkesproven ges separata föreskrifter.

4.5

BETYG

1 EXAMENSBETYG

Examensbetyget är ett officiellt dokument, vars innehåll skall motsvara grunderna för läroplanen eller grunderna för fristående examen. Examensbetyg ges i enlighet med bestämmelserna i förordningen om yrkesutbildning (F 811/98, 13 §).

Vid läroavtalsutbildning som har ordnats enligt läroplansgrunderna skall examensbetyg ges, när den studerande har genomfört de studier som hör till examen med godkänt resultat.

Examensbetyg som motsvarar läroplansgrunderna skall innehålla följande uppgifter:

- namnet på utbildningsanordnaren eller läroanstalten som beviljar betyget
- den studerandes namn och personbeteckning
- namnet på den avlagda grundexamen och dess omfattning 120 sv /3 år
- namnet på det avlagda utbildningsprogrammet
- examensbenämning
- de genomförda studierna, deras omfattning och vitsorden för dem
- lärdomsprovet som ingått i studieveckorna, dess omfattning, namn och vitsord
- inlärn timer i arbetet som ingått i studierna, dess omfattning samt verksamhetsområde eller omfattande uppgifter (högst två rader)
- datum och underskrifter
- stämpel.

På baksidan eller tilläggsbladet

- kontaktinformation om utbildningsanordnaren eller läroanstalten som beviljar betyget
- utbildningsanordnarens eller läroanstaltens namn, om det inte nämnts ovan
- tillståndet att ordna utbildning som undervisningsministeriet beviljat
- lagstiftning som utbildningen grundar sig på
- notis om att utbildningen har genomförts i enlighet med de läroplansgrunder som Utbildningsstyrelsen godkänt
- grundutbildningskrav och den nationella examensnivån
- examensnivå enligt EG-klassificeringen
- behörighet för fortsatta studier som utbildningen medför
- definition av omfattningen av examen, studieår och studievecka
- vitsordsskala
- de specialbestämmelser som hör till utövandet av yrket.

2 BETYG

Utöver det som sägs om givande av betyg i förordningen om yrkesutbildning (F 811/98, 13 §) ges de studerande betyg över slutförda studier. I betyget antecknas utöver vitsorden också de studiehelheter som de har deltagit i utan att ha fått godkänt vitsord. I betygen anges dessutom vad erhållandet av examensbetyg förutsätter av de studerande.

3 SKILJEBETYG

Beträffande skiljebetyg gäller vad som bestäms i förordningen om yrkesutbildning (F 811/98, 13 §).

4.6 BEDÖMNING VID SPECIALUNDERVISNING

Bedömningen av de studerande skall följa samma principer som i andra fall. Eventuella avvikelser från läroplansgrundernas mål med stöd av 20 § L 630/98 skall antecknas i betyget. Examensbetyg skall utfärdas även när examensmålen har anpassats för de studerande. De anpassade målen skall framgå av examensbetyget. Bedömningen skall avpassas efter de anpassade målen, vilket förutsätter att särskilda bedömningskriterier uppgörs. Vitsordsskalan skall vara densamma som används i allmänhet. De studerande skall veta att justering av utbildningsmålen kan inverka på möjligheterna till fortsatta studier och framgång i sådana studier.

Om studierna till väsentliga delar blir ofullständiga ges i stället för examensbetyg ett betyg över slutförda studier, och i en bilaga uppges vad de studerande kan bäst.

4.7 BEDÖMNING AV INVANDRARE

Studerande som är invandrare och som tillhör andra särskilda språk- och kulturgrupper skall få sina prestationer bedömda på samma sätt som andra studerande. Kunskaperna och färdigheterna skall bedömas enligt sådana metoder att vitsorden inte påverkas av eventuella brister i språkkunnandet.

Om svenska eller finska inte är de studerandes modersmål, skall studierna bedömas enligt målen för svenska/finska som andra språk vid främmande modersmål också i det fall att sådan undervisning inte särskilt anordnats för de studerande. Om läraren och de studerande är överens om att de studerandes kunskap i svenska/finska är på modersmålsnivå, skall kunnandet bedömas enligt målen för modersmål, svenska/finska. I examensbetyget skall det antecknas enligt vilkendera målsättningen prestationerna har bedömts; skalan bör vara 1 - 5.

Om de studerande inte har läst finska/svenska som det andra inhemska språket, skall det antecknas i betyget vilket språk de i stället har studerat.

5.1 STUDIEHANDLEDNING

Examen skall innefatta minst 1,5 studieveckor studiehundledning. Dessutom har varje studerande rätt att få tillräcklig personlig och annan behövlig studiehundledning i sina studier. Läroanstalten skall speciellt ägna omsorg åt hundledningen av sådana studerande som har studie-svårigheter (t.ex. läs- och skrivsvårigheter), många frånvarodagar eller problem i sin livssituation.

Studiehundledningen skall läggas upp så, att de studerande

- får tillräcklig information om utbildningen i förväg och medan den pågår
- får kunskap om och erfarenhet av arbetslivet, företagsamheten och yrkena
- får vetskapi om och möjligheter till internationella kontakter, studier och arbete
- får hjälp med särskilda problem i sina studier och i sitt liv.

De som har blivit antagna till yrkesutbildning skall få information om examina, hur de bildas och vad de innehåller samt om studier som vid behov kan väljas ur andra läroanstalters utbud. De studerande skall stödas i sina olika val. Individuella studieplaner skall uppgöras för de studerande utgående från deras val. När de individuella studieplanerna uppgörs bör man särskilt beakta sådana studerande som under skolåren haft eller vid yrkesutbildningens början har svårigheter i anslutning till sin studie- eller livssituation.

Hela personalen bör delta i hundledningen av de studerande, men huvudansvaret för planeringen av den vilar på studiehundledaren. För att lyckas väl kräver studiehundledningen expertsamarbete inom läroanstalten, samarbete med de studerande och deras hem, samverkan mellan olika läroanstalter och samarbete med utomstående experter.

Yrkesläroanstalterna skall utveckla sina väglednings- och rekryterings-tjänster i samarbete med arbetskraftsbyråerna och näringslivet samt främja de studerandes sysselsättnings- och fortbildningsmöjligheter.

Utöver bestämmelserna i förordningen om yrkesutbildning (F 811/98, 5 §) skall följande principer iakttas i fråga om inläring i arbetet:

Inläringen i arbetet skall utgöra målinriktade studier med tillhörande handledning och bedömning. Inlärningsperioderna måste vara så pass långa och mångsidiga att de studerande kan lära sig behärska yrket. I början av studietiden bör perioderna vara korta, men i senare studieskeden, när kunskaperna och färdigheterna ökat, så långa som möjligt för att de studerande skall kunna lära sig större helheter och ta ansvar för sina arbetsuppgifter.

Planeringen av inläring i arbetet skall ske i samverkan med lokala representanter för arbetslivet. Dessutom skall man beakta arbetslivets regionala och lokala behov och möjligheter samt den ifrågavarande branschen och möjligheter till att sysselsätta sig själv. Vid läroanstalten skall man besluta hur inläringen i arbetet och inlärningsmålen inordnas i de studerandes individuella studieplaner. Det skall framgå hur den inläring som sker vid läroanstalten och den som sker på arbetsplatsen kompletterar varandra när det gäller att uppnå examensmålen.

De studerande kan fullgöra en del av inläringen i arbetet utomlands, och detta skall i så fall vara överenskommet på förhand.

Bara i undantagsfall och av särskilt vägande skäl kan en studerandes inläring i arbetet ordnas vid läroanstaltens övningsföretag eller på något motsvarande sätt.

Läroanstalten skall ge de studerande träning för arbetsplatserna samt möjligheter att skaffa sig fackkunskaper som hör till studierna också under tiden för inläring i arbetet. På arbetsplatserna måste det särskilt beaktas att de studerande får handledning, övervakning och respons.

ORGANISERINGEN

Utöver vad som bestäms i lagen om yrkesutbildning (L 630/98, 16 §) åligger det utbildningsanordnaren att tillsammans med de studerande ordna med platser för inläringen i arbetet. I avtalet mellan utbildningsanordnaren och arbetsgivaren kommer man överens om de frågor som nämns i förordningen om yrkesutbildning (F 811/98, 5 §).

Utbildning på en arbetsplats läggs i regel upp så att den studerande inte är anställd hos arbetsgivaren. Den studerande har då rätt till studiestöd och studiesociala förmåner, såsom måltider och eventuella resekostnadsersättningar. Om det särskilt avtalas skall inläringen i arbetet också kunna ske inom ramen för ett arbetsavtalsförhållande.

SKYDD I ARBETET

Utöver bestämmelserna i lagen om yrkesutbildning (L 630/98, 19 §, 28 §) skall följande iakttas beträffande skydd i arbetet:

Samtliga parter skall ha klart för sig ansvaret och nödiga försäkringar i fråga om arbetarskydd, olycksfall och skadestånd. Vid behov kan man separat komma överens om ansvarsfördelningen. Innan arbetet börjar skall arbetsgivaren och utbildningsanordnaren i samråd förvissa sig om att den studerande är tillräckligt insatt i arbetet och kan följa arbetarskyddsanvisningarna.

Anordnandet av inlärn timer i arbetet regleras dessutom bl.a. av lagen om unga arbetstagare (998/93, ändrad 754/98), förordningen om skydd för unga arbetstagare (508/86, ändrad 679/90 och 1428/93) och arbetsministeriets med stöd av dessa författningar utfärdade beslut om lätta arbeten lämpliga för unga (1431/93) och beslut om arbeten som är farliga för unga arbetstagare (1432/93) samt skadeståndslagen (412/74).

Bedömningen av inlärn timer i arbetet, se kapitel 4.

5.3

YRKESINRIKTAD SPECIALUNDERVISNING

För att jämlikheten inom utbildningen skall förverkligas bör var och en, oberoende av olikheter i inlärn timerförutsättningarna, ha likvärdiga möjligheter att delta i yrkesutbildning och efter utbildningen få arbete och placera sig i samhället som fullvärdig medborgare.

Yrkesutbildningen för personer i behov av särskilt stöd skall enligt principen om jämlikhet i första hand anordnas i vanliga yrkesläroanstalter i samma grupper som för andra eller i specialgrupper eller i vardera. Specialyrkesläroanstalterna skall främst dra försorg om utbildningen för gravt handikappade och om förberedande och rehabiliterande undervisning och handledning för dem. Dessutom skall de tillhandahålla experthjälp för andra läroanstalter. Yrkesinriktad specialundervisning bör anordnas också i form av läroavtalsutbildning.

Studerande som behöver särskilda undervisnings- eller elevvårdstjänster på grund av handikapp, sjukdom, försenad utveckling, emotionell störning eller av andra skäl skall få specialundervisning, som avser att trygga en inlärn timer baserad på deras individuella förutsättningar och att främja deras självutveckling och tillväxt som människor. Till specialundervisningen ansluts stödservice och vid behov rehabilitering i samverkan med producenter av rehabiliteringsservice.

Principerna för specialundervisningen skall fastställas i läroplanen: mål, genomförande, undervisningsmetoder, stöd- och specialtjänster, expertservice, samarbetsinstanser och ansvarsfördelning. Tillräckliga

resurser skall reserveras för specialundervisningen. Hela läroanstalten skall främja inläringen hos dem som behöver särskilt stöd.

Behovet av specialundervisning skall definieras för varje enskild studerande utgående från läroplansgrunderna och med stöd av 20 § förordningen om yrkesutbildning. Uppnåendet av målen skall understödjas genom en individuellt planerad och handledd inlärningsprocess och med lämpliga stödåtgärder.

INDIVIDUELL PLAN FÖR HUR UNDERVISNINGEN SKALL ORDNAS

För studerande i behov av specialundervisning skall man alltid uppgöra en skriftlig individuell plan för hur undervisningen skall ordnas. I planen anges den examen som skall avläggas, de läroplansgrunder som iakttas, omfattningen av examen, de studerandes individuella läroplan, de service- och stödåtgärder som tillhandahålls och vem som svarar för dem samt grunderna för specialundervisningen. Planen bör uppgöras i samråd med de studerande, vid behov med deras förmyndare, representanter för den föregående skolan samt respektive lärare och elevvårds-sakkunniga.

INDIVIDUELL LÄROPLAN

I den individuella planen för hur undervisningen skall ordnas ingår den individuella läroplanen, där man skall fastställa de studerandes personliga inlärningsmål, vilka bör basera sig på läroplansgrunderna för den examen som studierna siktar till. Den yrkesinriktade specialundervisningen skall planeras så att de studerande i möjligaste mån uppnår samma kompetens som studerande inom yrkesutbildningen i övrigt. Målen kan anpassas efter de studerandes förutsättningar antingen genom att målen för all undervisning har ändrats eller så att målen för bara en eller vissa av studiehelheterna ändras. Man skall i undervisningen betona de områden där de studerandes kunskaper är starkt förbättrade deras utsikter att få arbete. Speciell uppmärksamhet skall ägnas åt den praktiska inläringen under perioder av inläring i arbetet. De studerande skall informeras om sina möjligheter att få behövlig specialservice efter utbildningen.

Under utbildningens gång skall man följa med de studerandes framsteg och vid behov skall de personliga målen och stödåtgärderna justeras. För bedömningen i samband med specialundervisning redogörs i kapitel 4.

5.4 **UNDERVISNING FÖR INVANDRARE OCH OLIKA SPRÅK- OCH KULTURGRUPPER**

STUDIEARRANGEMANG

De yrkesinriktade målen skall vara desamma för invandrarstuderande som för andra studerande.

Studerande vars modersmål är ett annat än läroanstaltens undervisningsspråk skall stödjas med särskilda undervisningsarrangemang, speciellt när det gäller språkstudierna.

I läroplanen skall ingå en plan för hur undervisningen skall ordnas för studerande som är invandrare. När det enligt 21 § L 630/98 ingår särskilda undervisningsarrangemang i läroplanen för studerande som är invandrare skall följande iakttas:

Studierna i svenska/finska skall i vårt land vid behov kunna ordnas enligt målen för svenska/finska som andra språk (se kapitel 3, punkt 3.1.1.6). Härmed avses då det språk som den studerande har lärt sig efter modersmålet i en svensk- eller finskspråkig miljö.

En studerande med annat modersmål än svenska eller finska kan för sina studier i främmande språk också välja sitt modersmål.

MODERSMÅLSSTUDIER

Enligt statsrådets beslut (SRB 213/99) kan utbildningsanordnaren, ifall de studerandes modersmål är något annat språk än svenska eller finska, besluta om att fördela de i 12 § 2 mom. lagen om yrkesutbildning avsedda obligatoriska studierna i modersmålet och det andra inhemska språket på ett sätt som avviker från vad som bestäms i 2 mom.

Resurserna för studier i modersmålet och det andra inhemska språket bör flexibelt kunna fördelas på eventuella studier i den studerandes eget modersmål, studier i svenska/finska som andra språk vid främmande modersmål och studier i det andra inhemska språket.

De studerande skall läsa svenska/finska

- 1) antingen enligt målen för svenska/finska som andra språk (kap. 3, punkt 3.1.1.6)
- 2) eller enligt målen för modersmål, svenska/finska (kap. 3, punkt 3.1.1.1/3.1.1.2), om den studerandes kunskap i svenska/finska anses vara på modersmålsnivå.

De studerandes studieplan kan innefatta båda typerna av studier. Den studerande skall under studiernas gång också kunna övergå från det förra till det senare alternativet.

Enligt lagen (L 630/98, 12 § 3 mom.) kan modersmålsundervisning beroende på de studerandes behov även anordnas i rommani, teckenspråk eller något annat språk som är de studerandes modersmål. De allmänna läroplansgrunderna för undervisning i det egna modersmålet anges i kapitel 3, punkt 3.1.1.5. Utifrån dem skall utbildningsanordnaren utforma tillämpningar för de särskilda språk som behövs.

De studerande får för sina modersmålsstudier välja att utnyttja studieveckor avsedda för svenska eller finska som modersmål (4 sv) eller också studera modersmålet som främmande språk (2 sv) eller som valfria studier.

Om för modersmålet (svenska eller finska) avsedda studieveckor används för studier i de studerandes eget modersmål, skall i varje fall studier i svenska/finska inrymmas i de studerandes utbildning.

STUDIER I DET ANDRA INHEMSKA SPRÅKET

För invandrarstuderande ordnas undervisningen i det andra inhemska språket (finska eller svenska) enligt målen för det andra inhemska språket, med beaktande av de studerandes situation och nivå.

Studierna i det andra inhemska språket skall för studerande med främmande modersmål kunna ersättas med studier i modersmålet och i svenska/finska (6 sv), se kapitel 3, punkt 3.1.1.6.

5.5

LÄROAVTALSUTBILDNING

Beträffande läroavtalsutbildning gäller vad som bestäms i lagen om yrkesutbildning (L 630/98, 17 §) och i lagen om ändring av lagen om yrkesutbildning (L 1185/98, 17 §).

Både för unga och för vuxna kan läroavtalsutbildning som leder till en yrkesinriktad grundexamen ordnas som grundläggande yrkesutbildning enligt läroplansgrunderna eller som läroavtalsutbildning som förbereder för fristående examen enligt grunderna för fristående examen.

Examensbetyg över examen avlagd enligt läroplansgrunderna utfärdas av utbildningsanordnaren och examensbetyg över fristående examen av vederbörande examenskommission.

6

LÄROPLANEN

UPPGÖRANDET AV LÄROPLANEN

Enligt 14 § lag 630/98 skall utbildningsanordnaren godkänna en läroplan för utbildningen, och planen skall följa läroplansgrunderna i detta dokument. Planen skall godkännas särskilt för svensk-, finsk- och samiskspråkig undervisning och vid behov för undervisning på något annat språk. Läroplanen skall utformas så att den möjliggör individuella val för de studerande.

RÄTT ATT FÅ TILLRÄCKLIG UNDERVISNING OCH HANDELEDNING

I läroplanen skall det beaktas, att de studerande har rätt att få tillräcklig undervisning och behövlig handledning under varje arbetsdag, oberoende av hur utbildningen är upplagd. De studerande skall få tillräckligt med handledning också under tiden för inlärn timer i arbetet och särskilt i början av tiden.

Utbildningsanordnaren skall också svara för att de studerande avancerar i sina självständiga studier genom att studieuppgifterna planeras, de studerande vägleds i arbetet och uppnåendet av målen bedöms. Självständiga studier skall övervakas och stödundervisning ges vid behov. Närundervisning och lärarhandledning är centrala i början av studierna. Efterhand som de studerandes självstyrnings- och studiekapacitet utvecklas skall mera utrymme beredas för självständiga studier och ansvaret för arbets- och studieuppgifterna småningom ökas, varvid lärarens roll närmast går ut på planering, övervakning och bedömning. Studiernas omfattning och mål har definierats så att de förutsätter 40 timmars arbetsinsats i veckan av de studerande. Läroanstalten skall sörja för att målen uppnås.

LÄROPLANENS INNEHÅLL

Läroplanen skall innehålla en gemensam del som gäller för samtliga utbildningsområden och examina samt separata delar för de olika examina. I den gemensamma delen definieras, vid sidan av principer och förfaringssätt som är gemensamma för alla utbildningsområden, de delar som är differentierade enligt utbildningsområde.

Den gemensamma delen skall ha följande innehåll:

- centrala värderingar och strategier för att utveckla verksamheten, samt en plan för hur man kan förstärka samhörigheten och ge studerandena möjligheter till att dryfta värderingar och lära känna kulturarvet
- utbildningens syften och mål samt medel och åtgärder för att uppnå målen
- anordnande av grundläggande utbildning och utbildning för fristående examina
- undervisningens uppläggning (när-, distans-, flerformsundervisning, läroavtalsutbildning)
- uppgörande av individuella studieplaner
- principer för tillgodoräknande av tidigare studier
- studieutbud i samverkan med andra utbildningsanordnare
- stödtjänster i anslutning till studiehandledningen
- plan för anordnande av inläring i arbetet
- anordnande av specialundervisning och tillhörande stödtjänster
- plan för hur undervisningen för invandrarestuderande ordnas
- plan för hur bedömningen av de studerande verkställs
- plan för verkställandet av yrkesprov
- plan för vidareutvecklingen av personalens yrkesskicklighet; mål och förverkligande samt metoder med vilka utvecklingen kan utvärderas
- plan för hur gemensamma betoningar skall förverkligas, såsom främjande av en hållbar utveckling, internationalism, utnyttjande av teknologi och informationsteknik.
- plan för verkställandet av självvärderingen.

För varje examen uppgörs en plan som gäller:

- uppläggning och periodisering av studierna
- precisering av målen, innehållen och bedömningskriterierna i fråga om gemensamma studier och yrkesinriktade studiehelheter samt studiegången
- studiehelheternas uppbyggnad: studieperioder, projekt och andra helheter samt inläring i arbetet
- de prestationer som vitsorden för studiehelheterna förutsätter
- möjligheter att tillgodoräkna tidigare studier.

Individuell studieplan

- för att den individuella valfriheten skall förverkligas bör individuella studieplaner uppgöras utgående från läroplanen och de studerandes val.

**DEL
II**

GRUNDER FÖR FRISTÅENDE EXAMEN

1

FRISTÅENDE EXAMINA – SYFTE OCH MÅL

1.1 FRISTÅENDE EXAMINA

Fristående examina kan avläggas oberoende av hur yrkesskickligheten har förvärvats. Kunnande som förvärvats genom utbildning, deltagande i arbetslivet och odling av intressen behandlas som en helhet, så att den som vill få en examen kan utnyttja det för att påvisa den yrkesskicklighet som krävs.

De fristående examina är uppbyggda av moduler. De består av uppgiftshelheter som hänför sig till arbetslivet och dess utvecklingsbehov. Utmärkande för helheterna är kombinationen av vetande och praktiskt kunnande, yrkesskicklighetens mångsidighet och sambandet mellan arbetsprocessen och dess resultat. En modul eller examensdel bildar ett delområde av yrkeskompetensen som kan särskiljas från den naturliga arbetsprocessen och bedömas som en helhet för sig. Yrkesproven anordnas och avläggs flexibelt, en examensdel i sänder. I stället för en hel examen kan man också ha som mål att avlägga en bestämd eller vissa bestämda examensdelar.

Beskrivningen av kraven på yrkesskickligheten utgår från den kompetensklassificering som anses bäst lämpad för ifrågavarande yrkesområde. Beskrivningen inriktas på kraven för de centrala yrkesfunktionerna, på behärskandet av arbetsprocesserna och på yrkespraxis i vid mening. I kraven ingår även den språkkunskap och de sociala färdigheter som behövs i arbetslivet.

1.2 UTBILDNING SOM FÖRBEREDER FÖR FRISTÅENDE EXAMINA

För deltagandet i fristående examina kan det inte formellt förutsättas någon bestämd förhandsutbildning, men i regel brukar examina avläggas i samband med olika slag av förberedande utbildning.

Den som anordnar förberedande utbildning bör fastställa en läroplan som motsvarar grunderna för fristående examina. Utbildningen och de yrkesprov som ingår i den skall planeras utgående från examensmodulerna. Utbildningsanordnaren är skyldig att anordna yrkesprov som en del av den förberedande utbildningen. Den studerande är skyldig att delta i yrkesproven som en del av sina studier.

De gemensamma studier som hör till grundexamina inom den grundläggande yrkesutbildningen är inte obligatoriska inom utbildning som förbereder för avläggande av grundexamen som fristående examen. Målen för de gemensamma studierna bör dock i tillämpliga delar beaktas i läroplanerna och undervisningsarrangemangen.

1.3

ALLMÄNNA GRUNDER FÖR BEDÖMNINGEN AV OLIKA SÄTT ATT PÅVISA YRKESKICKLIGHET OCH EXAMENSPRESTATIONER

Bedömningen av yrkesproven förutsätter systematiskt materialsamlande, beslutsfattande och dokumentation av de studerandes yrkes- och arbetsfärdigheter i relation till de krav på yrkesskicklighet och bedömningskriterier som anges i examensgrunderna. Bedömningen skall främst gälla utförande och sätt att fungera i arbetet. Färdigheterna eller kunskaperna skall i regel bedömas direkt utifrån de motsvarande arbetsprestationerna.

Miljön för yrkesproven skall vara så realistisk och autentisk som möjligt. Vid bedömningen används många olika och framför allt kvalitativa metoder, bland annat observation, intervjuer, förfrågningar, tidigare dokumenterade prov samt självutvärdering och gruppbedömning. Yrkesproven skall ordnas modulvis så att man kan bedöma hur de mål har uppnåtts som är centrala med tanke på yrkeskompetensen.

Föremål för bedömningen är de olika kompetensområden som man speciellt fäster avseende vid. Det gäller då studerandenas kärnkunnande, hur de behärskar den kunskapsmässiga grunden för arbetet, arbetsmetoderna, arbetsredskapen och –materialen samt arbetsprocessen. Bedömningsobjekten såväl som bedömningskriterierna härleds från kraven på yrkesskicklighet för respektive examensdelar. De på bedömningsobjekten baserade kriterierna skall beskriva och precisera prestationer på olika nivåer. Kriterierna anger trösklar som gör det möjligt att skilja mellan olika prestationsnivåer.

2

UPPBYGGNADEN AV GRUNDEXAMEN INOM HANTVERK OCH KONSTINDUSTRI

2.1 DELAR SOM INGÅR I EXAMEN

Grundexamen inom hantverk och konstindustri kan avläggas inom kompetensområdet planering och tillverkning av föremål, planering och tillverkning av textil och beklädnad eller miljöplanering och -byggande. För att få examensbetyg för grundexamen skall alla delar som ingår i examen avläggas (figur 1). Examensbenämningen är artesan.

GRUNDEXAMEN INOM HANTVERK OCH KONSTINDUSTRI	
Obligatoriska delar	Estetiskt, visuellt och kulturellt kunnande
PLANERING OCH TILLVERKNING AV FÖREMÅL	
Utbildningsprogrammets obligatoriska delar	Traditionskunnande Föremålsplanering Tillverkningsteknik och händighet Produktplanering och -tillverkning Kundinriktad produkttillverkning
PLANERING OCH TILLVERKNING AV TEXTIL OCH BEKLÄDNAD	
Utbildningsprogrammets obligatoriska delar	Kulturtillämpning Textil- och beklädnadsplanering Tillverkningsteknik och händighet Produktplanering och -tillverkning Kundinriktad produkttillverkning
MILJÖPLANERING OCH -BYGGANDE	
Utbildningsprogrammets obligatoriska delar	Tillämpning av yrkesområdets kultur Dokumentering Tekniskt genomförande och händighet Arbetsplanering och förverkligande Kundinriktat genomförande
Valfria delar: gemensamma för alla utbildningsprogrammen; tre skall väljas	Presentation och utformning av modeller Manuellt arbete och tillverkning Rådgivnings- och serviceverksamhet Tillverkning av traditionella textilier Traditionella arbetssätt Tillverkning av beställningsarbeten Produktutveckling och tillverkning Miljö- och rumskonstruktioner Företagsamhet och tillverkning Företagsamhet och samarbete

Figur 1. Uppbyggnaden av grundexamen inom hantverk och konstindustri

3

GRUNDEXAMEN INOM HANTVERK OCH KONSTINDUSTRI – KRAVEN PÅ YRKESSKICKLIGHET OCH GRUNDERNA FÖR BEDÖMNING

3.1 KRAVEN PÅ YRKESSKICKLIGHET OCH BEDÖMNINGEN

Kraven på yrkesskicklighet har fastställts separat för varje examensdel på berömlig nivå i del I, kapitel 3, punkt 2 (Yrkesinriktade studier och inlärn timer i arbetet – mål, centralt innehåll och bedömning). Där har också definierats det kunnande som krävs för att erhålla det lägsta godkända vitsordet eller nöjaktig (T1).

BILAGEDEL

UTGÅNGSPUNKTER VID UPPGÖRANDET AV LÄROPLANSGRUNDER FÖR DEN GRUNDLÄGGANDE YRKESUTBILDNINGEN

Läroplanssystemet inom yrkesutbildningen är uppbyggt av läroplansgrunder för varje examen, läroplanen samt individuella studieplaner som uppgörs på basen av dessa. Den utbildning och den inlärningskultur som genomgår förändringar påverkas av uppfattningarna om värderingar, människan, kunskapen och inläringen samt synen på yrkesområdets, arbetets och yrkesfärdighetens utveckling.

I den här bilagan granskas utgångspunkterna för de uppgjorda läroplansgrunderna: de förnyade examina, läroplansgrundernas syften, yrkesutbildningens uppgifter och värderingar, människouppfattningen, synen på kunskap och inläring samt synen på arbete och yrke. Bilagan innehåller även de beskrivningar av de olika branscherna och deras värderingar som har lagts till grund, när målen för examina och utbildningsprogram definierats och studiehelheterna och studiemålsättningarna utformats. Slutligen behandlas uppgörandet av individuella studieplaner och möjligheterna till fortsatta studier.

1 STYRANDE PRINCIPER VID UPPGÖRANDET AV GRUNDERNA

DE NYA EXAMINA

De yrkesinriktade grundexamina är gemensamma för både unga och vuxna, vare sig de avläggs inom den grundläggande yrkesutbildningen i enlighet med lagen om yrkesutbildning (630/98) eller såsom fristående examina i enlighet med lagen om yrkesinriktad vuxenutbildning (631/98). Den yrkeskompetens som examen ger är densamma i vartdera fallet.

De yrkesinriktade grundexamina skall ge basfärdigheter för olika uppgifter inom respektive yrken och branscher samt ett mera specialiserat kunnande och yrkesskicklighet som förutsätts av arbetslivet på något delområde av examen. I undervisningsministeriets beslut om examensstrukturen (7/011/98, 5/011/99, 1/011/2000) fastslås examina, utbildningsprogrammen och examensbenämningarna. Bestämmelserna är bindande och en utbildningsanordnare kan inte avvika från dem utan tillstånd av ministeriet.

Grundexaminas omfattning är tre år (120 sv). En studievecka motsvarar en studerandes arbetsinsats på 40 timmar. Ett studieår innehåller 40 sv.

LÄROPLANSBEGREPPET OCH LÄROPLANENS UPPGIFTER

Grunderna för läroplanen är en med lag jämförbar norm, som utbildningsanordnarna inte kan lämna obeaktad eller avvika från. Med denna norm garanteras den grundläggande rätten till utbildning, jämlikhet och rättsskydd inom utbildningen samt principerna om enhetlighet och kvalitet i undervisningen samt en nationellt enhetlig yrkesskicklighet.

Läroplansgrunderna för yrkesutbildningen har till uppgift att ange utbildningspolitiska mål samt visa på de krav som gäller för en riksomfattande enhetlighet i yrkeskunnandet och för basfärdigheterna, bl.a. de centrala inlärningsfärdigheterna och medborgerliga färdigheterna. Dessutom skall grunderna utgöra underlag för bedömningen.

I normdelen av läroplansgrunderna beskrivs utbildningens mål och innehåll samt målen för examina och utbildningsprogrammen, examens uppbyggnad, studiernas mål och centrala innehåll samt bedömningen. Dessutom ingår bestämmelser om bedömning av de studerande, inläring i arbete, studiehandledning, specialundervisning, utbildning för invandrare, läroavtalsutbildning samt om läroanstalternas läroplaner.

Enligt statsrådets beslut 25.2.1999 (213/99) innefattar de yrkesinriktade grundexamina 90 studieveckor yrkesstudier, varav minst 20 studieveckor bör utgöras av inläring i arbetet. Högst 10 studieveckor av yrkesstudierna kan i läroplansgrunderna anvisas för övriga valfria studier, som kan bestå av gemensamma studier, gymnasiestudier eller studier som fördjupar eller breddar de yrkesinriktade studierna.

De gemensamma studierna utgör 20 studieveckor. Valfria studier utgör 10 sv. De kan utgöras av studier från den egna branschen, yrkesstudier från andra branscher, gemensamma studier, studier som förbereder för fortsatta studier eller för studentexamen eller intresserelaterade studier. Vidare ingår i studierna 1,5 studieveckor studiehandledning. Studiestrukturen möjliggör allt enligt de studerandes val upp till 100 studieveckor yrkesstudier, av vilka en del också kan vara studier inom andra branscher. Å andra sidan kan de studerande välja hela 40 studieveckor gemensamma studier som förbättrar beredskapen för fortsatta studier.

Läroplansgrunderna har utvecklats genom ett samarbete mellan olika intressegrupper. I samråd med företrädare för närings- och arbetslivet uppgjordes till en början branschbeskrivningar som belyser verksamhetsmiljöerna, verksamheterna, de centrala funktionerna och arbetsuppgifterna, värderingarna och framtidsutsikterna samt det yrkeskunnande som krävs i respektive branscher. Utbildningsanordnarna och läroanstalterna har till uppgift att fortsätta arbetet lokalt och regionalt.

Yrkesstudiehelheterna har utformats med ledning av de verksamhetshelheter inom arbetslivet som omtalats i branschbeskrivningarna.

Benämningarna på studiehelheterna hänför sig till arbetslivet. Målen för studiehelheterna definieras som ett sådant kunnande på berömlig nivå som krävs för medverkan i arbetslivet och utveckling av det. De centrala innehållen motsvarar de centrala funktioner och uppgifter som studerandena förutsätts behärska. Dessutom definieras det kunnande på nöjaktig nivå som studerandena åtminstone måste uppnå för att kunna få arbete. Utifrån dessa utgångspunkter definierar läroanstalterna närmare undervisningens innehåll och preciserar bedömningskriterierna.

De gemensamma studierna anges som läroämnen. Också för dem definieras målen såsom kunnande på berömlig nivå som stöder yrkeskompetensen, de centrala innehållen i form av centrala funktioner och bedömningskriterierna såsom kunnande på nöjaktig nivå.

INNEHÅLL OCH VÄRDEGRUND I YRKESUTBILDNINGEN

Yrkesutbildningens gemensamma syften betonar sambandet mellan den yrkesrelaterade och den personliga tillväxten. I synnerhet inom ungdomsutbildningen eftersträvas utom yrkesskicklighet en mångsidig utveckling av personligheten så att de unga växer till aktiva och ansvarsmedvetna samhällsmedlemmar.

Yrkesutbildningen har som mål att stödja de studerande i deras utveckling till harmoniska människor med helgjuten personlighet, vilka inser sitt ansvar inom växelverkan människor emellan och mellan människan och naturen och vilka aktivt vill främja sitt lands kultur. Centrala värderingar är demokrati, jämlikhet och tolerans, värdesättning av hemmet och familjen, ansvar för medmänniskorna, respekt för arbetet samt intresse för det nationella kulturarvet och internationalism.

Värderingarna återspeglas i skolans verksamhet. Att klargöra de värderingar som styr en läroanstalts arbete och omsätta dem i praktisk verksamhet är hela läroanstaltens samfälliga uppgift. Till yrkesutbildningen hör utom de för all utbildning gemensamma värderingarna också de värderingar som gäller för olika yrkesområden, och dessa skall begrundas och inlemmas i undervisningen. Att ha gemensamma värderingar och besluta hur de kan förverkligas utgör en del av läroanstaltens läroplan.

MÄNNISKOUPPFATTNINGEN

Undervisning och fostran grundar sig på människouppfattningen. Läroplansarbetet har utgått från att varje människa är värdefull och unik. Envar har rätt till ett människovärdigt liv, ett människovärdigt arbete och jämlika studiemöjligheter. Människan är i grunden god till sin natur och har mångsidiga möjligheter att växa. Enligt denna människosyn uppfattas den studerande som en aktiv varelse med lust att inhämta kun-

skap och utvecklas. Varje studerande är en individ, som vill träffa individuella val även i sina studier och själv påverka sin inlärnin g. Det betyder dock inte att en studerande är tvungen att klara sig ensam, utan det innebär full delaktighet och samarbete. Det innebär också att individer som är annorlunda godkänns och respekteras och att man tar hänsyn till deras olika erfarenheter och sätt att studera. En ansvarskännande människa bryr sig om andra och särskilt om dem vars egna kraftresurser är bristfälliga.

SYNEN PÅ KUNSKAP OCH INLÄRNING

Synen på kunskap och inlärnin g har sin egen betydelse för läroplansgrunderna. I yrkeskunnandet som helhet integreras yrkesteori och praktiska färdigheter, vilket yttrar sig i smidig verksamhet, gott handlag och förmåga att lösa problem som förekommer i arbetet. Den kunskap som visar sig i yrkesverksamheten är mångskiktad. Där ingår kunskapsbasen och den genom övning vunna praktiska skickligheten, men också "tyst" kunskap: känslor, erfarenheter och insikter med vars hjälp en människa flexibelt klarar av olika arbetssituationer. Till kunnandet hör förmåga att analysera det egna kunnandet, att självständigt lösa problem och att förhålla sig kritiskt till information samt kapacitet att lära sig ständigt nytt genom att utnyttja tidigare erfarenheter. Utveckling i yrket och förnyande av arbetssätten samt föränderliga krav i arbetslivet förutsätter god självvärderings- och inlärnin gsförmåga och motivation att hela tiden lära sig mera såsom principerna om livslångt lärande kräver.

Vid sidan av bestående, tidlösa kunskaper finns det allt mera föränderlig kunskap. Man bör kunna inhämta ny kunskap och dra nytta av data-tekniken. Av den snabbt växande kunskapsmängden kan läroanstalterna förmedla bara en del. Det gäller att noggrant överväga på vilka grunder läroinnehållen väljs ut och bedöms som väsentliga.

Dagens syn på inlärnin g betonar de studerandes aktiva roll; de bör själva strukturera sina kunskaper och färdigheter, skaffa sig vetande samt hantera och bedöma det. Inlärnin g innebär att omorganisera och komplettera tidigare tanke- och verksamhetsmodeller. De studerande skall kunna kombinera ny kunskap med tidigare kunskap. Förståelsen uppstår, när de studerande aktivt sovrar kunskap och bildar sig en egen uppfattning. Genom sitt handlande bearbetar de inlärnin gens resultat och är själva ansvariga för sin inlärnin g. En fördjupad inlärnin g kräver möjligheter att behandla inlärnin gserfarenheterna tillsammans med lärare och andra erfarna. De studerande, deras personliga erfarenheter och studiestil skall beaktas i undervisningen. Att fungera och studera tillsammans med andra blir allt viktigare, då arbete oftare än förut skall utföras i team av olika slag.

Inlärnigen av ett yrke är nära förbunden med arbetets innehåll och verksamhetsmiljön. Studier bedrivna i autentiska arbetsmiljöer främjar därför inlärnigen effektivt. För att utveckla goda yrkesfärdigheter behöver de studerande få bekanta sig ordentligt med arbetets innehåll så att de kan internalisera processernas olika skeden och öva upp smidigheten i arbetet.

BEGREPPEN ARBETE OCH YRKE

Sätten att uppfatta arbete och yrke har förändrats. Med yrkeskompetens förstås numera vittomfattande arbets- och verksamhetshelheter, allt oftare också färdigheter inom flera olika branscher. Utom ett brett kunnande förutsätts också gediget specialkunnande.

God yrkeskunskap och bred yrkesbildning innebär färdigheter med vars hjälp de studerande kan klara av varierande uppgifter inom sin bransch och mödolöst utveckla sin yrkesskicklighet och kontinuerligt komplettera den. Yrkesbildning är en helhet där yrkesskicklighet kombineras med allmänbildning. I yrkesbildningen ingår också värderingar och en internaliserad yrkesetik som ger riktlinjer för hur det är rätt att handla i yrket, i arbetslivet och i samhället. God yrkeskunskap innefattar såväl gott handlag som praktisk tillämpning av vetandet. Det föränderliga arbetslivet kräver ansvarskänsla, engagemang för arbetet och en mental beredskap och förmåga att sköta arbetsuppgifter och funktioner. Då team- och samarbete blir allt vanligare krävs också goda sociala färdigheter.

I de här läroplansgrunderna är yrkeskunskapen definierad som behärskande av arbets- och verksamhetshelheter. Det innebär att de studerande besitter de färdigheter som betonas gemensamt för alla, och den för alla branscher gemensamma baskompetensen. Dessutom har de studerande den kunskap som arbetet bygger på, behärskar arbetsmetoderna, -redskapen och materialen samt arbetsprocesserna. I dessa förutsättningarna ingår förståelsen av arbetets mål och betydelse samt behärskande av arbetsetiken. I läroplansgrunderna beskrivs detta kunnande i form av mål för examina, utbildningsprogram och studiehelheter. I bedömningskriterierna anges nivåkraven för kunnandet.

2 BESKRIVNING AV HANTVERK OCH KONSTINDUSTRI OCH DESS VÄRDEGRUND

BESKRIVNING AV BRANSCHEN

Hantverk och konstindustri hör till kulturbranschen, tillsammans med yrkesområdena audiovisuell kommunikation, visuell framställning, dans och musik.

De som utbildat sig i hantverk och konstindustri verkar inom många områden och olika yrken. De kan bl.a. ägna sig åt restaurering, keramikarbete, bokbinderi, stenarbete, guldsmedsarbete, glasarbete, målning, modellbyggande, metallarbete, läder- och pälsarbete, utställningsarrangemang, träarbete, byggnadsarbete, sameslöjd, instrumentbyggande, textil, beklädnad, båtbyggnad samt arbeta inom miljöbranschen.

I arbetet betonas det individuella momentet, manuell skicklighet och högklassig planering och tillverkning av produkter. De yrkeskunniga behärskar materialen, arbetsredskapen och metoderna. De har färdigheter att sköta olika uppgifter på hantverkets, produktionens och servicens områden. Det är fråga om arbetsintensiva uppgifter med tonvikt på sinne för kultur och miljö, estetisk och kreativ förmåga, stil- och kvalitetsmedvetande, tillämpat vetande och kunnande samt förmåga till samarbete i olika skeden av produktionsprocessen.

De branschtypiska verksamheterna handlar om produkttillverkning, hantverksarbete, unikprodukter och korta serier, planering och formgivning, byggd och icke byggd miljö, reparation och restaurering, konstindustri, konst och konsthantverk.

I arbetslivet kan de utbildade välja att verka som anställda eller som företagare och självständiga yrkesutövare. Yrkena i branschen karaktäriseras av kundinriktad verksamhet och framförande av egna produkter och serviceformer. Företagaranda och beredskap att kontinuerligt utveckla sitt kunnande är av betydelse i arbetet.

Nätverksbildning inom småföretagsamheten och tilltagande underleverantörsarbete kräver långsiktig specialisering, satsningar på produktutvecklingen och intresse för samarbete. I en internationaliserad omvärld blir det allt viktigare med goda kommunikations- och interaktionsfärdigheter samt språkkunskaper och kulturkännedom. Det behövs också mera sälj- och marknadsföringskunnande.

Yrkesinriktad grundutbildning i hantverk och konstindustri meddelas vid cirka 45 utbildningsenheter i landet. För vuxenutbildningen har det skapats ett riksomfattande yrkesexamenssystem, som bygger på de traditionella hantverksyrkenas system med lärlingar, gesäller och mästare.

Valfrihet och flexibilitet präglar studierna inom detta utbildningsområde. De studerande kan utveckla sin kunskap och skicklighet så långt att de också kan avlägga en högskoleexamen.

GRUNDLÄGGANDE VÄRDERINGAR INOM BRANSCHEN

Målsättningen inom hantverk och konstindustri är att skapa mera tilltalande, både estetiskt och praktiskt välfungerande snygga föremål och miljöer. I yrkesverksamheten värdesätts mångsidig mänsklig utveckling, individualism, ansvarskänsla, självständighet, initiativrikedom och kreativitet. Man verkar inom denna bransch för bevarande och utveckling av den finländska kulturen i en värld som allt mera internationaliseras. Särskilt fäster man avseende vid manuell skicklighet och vid att traditionella arbetssätt och -metoder bevaras och vidareutvecklas. I branschen eftersträvas en kundinriktad serviceanda och gott samarbete med olika instanser. Miljöhänsyn vid produktplaneringen, beaktande av produkternas livscykel och val av rätta råmaterial ses som värden av betydelse och är samtidigt bra konkurrensmedel.

Produkter av hög kvalitet som är användbara, vackra, ekonomiska och hållbara samt samstämdhet mellan tillverkarna, användarna och miljön främjar en kulturellt, socialt, ekonomiskt och ekologiskt hållbar utveckling.

UTMANINGAR INOM BRANSCHEN

I det teknifierade informationssamhället utsätts branschen för nya krav. Hantverkets betydelse förändras och det blir mera instrumentellt. Branschen kan dra nytta av den teknologiska utvecklingen genom internationella marknader och nätverk som möjliggör elektronisk handel. Det växande anseendet för kreativitet, praktiskt kunnande och miljövänlighet förbättrar branschens utsikter. Produkter och tjänster präglade av kulturell insikt och innovativitet borde produktifieras och marknadsföras till de rätta kundgrupperna, med bättre företagslönsamhet som resultat. Inom planering och tillverkning borde man kunna utnyttja teknologins nya inmutningar, bl.a. bio-, material- och informationstekniken.

Framöver kommer kultur- och innehållsproduktionen, reparationsbyggandet och kulturturismen att utvidga arbetsuppgifterna i branschen och förutsätta kontinuerlig utveckling av yrkesskickligheten. Specialkunnande kommer att behövas. Hantverk och industriellt arbete kan kombineras sinsemellan, och detsamma gäller tekniskt, kommersiellt och estetiskt kunnande.

3 UPPGÖRANDET AV EN INDIVIDUELL STUDIEPLAN

En individuell läroplan uppgörs på basis av läroplanen och de studerandes egna val. Den utgör en utvecklingsplan för de studerande som stöder karriärplaneringen och självvärderingen. Den individuella studie-

planen baserar sig på de studerandes individuella behov; de studerande deltar i planläggningen av sina studier, valen av studiekurser och den ordning i vilken de avläggs samt i utvärderingen av den egna inläringen. De studerande och läraren/lärarna utformar i samarbete, utgående från läroplansmålen och de studerandes egna mål, en plan där de studerandes bakgrund, målsättningar och motivation beaktas och som de studerande förbinder sig att genomföra. Uppgörandet av en individuell studieplan kan sålunda jämföras med en problemlösningsprocess som grundar sig på mångsidig växelverkan mellan de studerande och deras lärare.

I den individuella studieplanen definieras målen för inläringen, de studier som skall bedrivas, studiesätten och -tidtabellen samt bedömningen av studieprestationerna. När man utformar planen beaktas och tillgodoses sådan kunskap som motsvarar grunderna för läroplanen, såsom tidigare studier och arbetserfarenhet. Vid behov skall det förut inhämtade kunnandet kontrolleras med ändamålsenliga metoder. Till den individuella studieplanen hör också en plan för inläring i arbetet, där man för varje inlärningsperiod fastslår målen, lärouppgifterna, periodernas längd och tidpunkt samt bedömningsförfarandet.

Genomförandet av den individuella studieplanen understöds kontinuerligt genom studiehandledningen. Vid enskilda samtal med läraren har de studerande möjlighet att öppet och förtroligt avhandla olika frågor och problem som står i samband med studierna. Samtalens innehåll registreras dock inte i den individuella studieplanen.

Under utbildningstiden följer man med hur den individuella studieplanen förverkligas. De studerande och alla lärare för fram omständigheter som påverkar planens förverkligande, och de studerande leds till att fatta egna beslut rörande sin inläring. Vid behov kan en individuell studieplan ändras medan studierna pågår, eftersom exempelvis inläring i arbetet kan göra det möjligt att avlägga examen på ett nytt sätt.

Om de studerandes studiemål har anpassats i enlighet med 20 eller 21 § L 630, skall den individuella studieplanen uppgöras så att den motsvarar de ändrade målen och de ändrade bedömningskriterierna.

4 MÖJLIGHETERNA TILL FORTSATTA STUDIER

Den som har avlagt en treårig grundexamen har allmän behörighet för fortsatta studier, dvs. kan söka inträde vid yrkeshögskolor och universitet. (förordning om yrkesutbildning 811/98, universitetsförordning 115/98, lag om yrkeshögskolestudier 255/95, UVM:s beslut om behörighet för yrkeshögskolestudier 30.12.1998, dnr 18/011/98).

Den som avlagt en grundexamen som fristående examen har en allmän behörighet för fortsatta studier i en yrkeshögskola. Med stöd av universitetsförordningen kan ett universitet besluta att också en som

fristående examen avlagd grundexamen ger tillräckliga kunskaper och färdigheter för studier, samt en behörighet för universitetsstudier (UVM:s brev 11.5.1999, dnr 21/500/99).

Vid yrkeshögskolorna kan de studerande avlägga yrkeshögskole-examina inom naturbruk, inom teknik och kommunikation, inom handel och administration, inom turism, kosthåll och ekonomi, i social- och hälsovårdsbranschen, i kulturbranschen samt inom humanistisk och pedagogisk utbildning. Utbildningstiden varierar mellan 140 och 180 studieveckor. Den vanligaste tiden är 160 studieveckor. Examens-benämningarna varierar med utbildningsområdena.

Vid universiteten kan de studerande avlägga en lägre högskoleexamen om 120 sv (kandidat) eller en högre högskoleexamen om 160 sv (magister).

Naturliga möjligheter till vidareutbildning för dem som avlagt grund-examen inom hantverk och konstindustri är bl.a. artenom- eller form-givarexamen vid en yrkeshögskola.